

בעמק אבינוח

פרשת בראשית • ה'תשפ"ד • שנה שלישית 121

במה לתורת רבני ואברכי גני איילון

אגדה

האדם נברא יחידי

אמרו במדרש, בשעה שברא הקדוש ברוך הוא את אדם הראשון טעו בו מלאכי השרת ובקשו לומר לפניו קדוש, מה עשה הקדוש ב"ה הפיל עליו תרדמה וידעו הכל שהוא אדם. עוד אמרו (סנהדרין לח:): אמר רב יהודה אמר רב אדם הראשון מסוף העולם ועד סופו היה, אמר רבי אלעזר אדם הראשון מן הארץ עד לרקיע היה.

דמותו של אדה"ר אינה ניתנת להשגה אצלנו, עליו אמרו בתהלים (פרק ח') ותחסרהו מעט מאלהים וכבודו והדר תעטרהו, תמשילהו במעשי ידיך כל שמה תחת רגליו. בידינו ניתנה הנהגת כל הבריאה, כל שמה תחת רגליו, ופי' הרד"ק תחתונים כולם תחתיו, כמו שאמר (בראשית ט, ב) ומוראכם וחתכם יהיה על כל חית הארץ ועל כל עוף השמים.

מה היא הסתכלות האדם כשנברא בראותו את כל היקום נתון להנהגתו. איתא במדרש, עה"פ ראה את מעשה האלקים כי מי יוכל לתקן את אשר עותו (קהלת ז'). בשעה שברא הקדוש ברוך הוא את אדם הראשון נטלו והחזירו על כל אילני גן עדן ואמר לו ראה מעשי כמה נאים ומשובחין הן וכל מה שבראתי בשבילך בראתי, תן דעתך שלא תקלקל ותחריב את עולמי, שאם קלקלת אין מי שיתקן אחריך. אחריות עצומה ונוראה לכל אשר יהיה בעולם המושלם מעשה ידי הבורא ית"ש. מה גדולה המשימה והיכולת מחד וחרדת הקודש מאידך.

ומאז חטא אדם הראשון מעץ הדעת ונתקלל ונתקללה אף האדמה בעבורו ועד עתה, כל עמלנו ממוקד בחישוב המסלול מחדש, בנסיון להחזיר את ההחטאה למקומה הראשון ולשאת את האחריות המוטלת על האדם לנווט את ספינת היקום במסלול החיים, להשמר מסטייה מן הדרך וחורבן העולם ולהשתמש בו על מנת לבנות וכמאמר הנביא (ישעי' נ"ט) ואשים דברי בפיך ובצל ידי כסיתוך לנטע שמים וליסד ארץ ולאמר לציון עמי אתה.

וידועים דברי הרמב"ם שאפילו מעשה יחיד כח לו לכריע את העולם כולו, כמ"ש (הל' תשובה) חטא חטא אחד הרי הכריע את עצמו ואת כל העולם כולו לכף חובה וגרם לו השחתה, עשה מצוה אחת הרי הכריע את עצמו ואת כל העולם כולו לכף זכות וגרם לו ולהם תשועה והצלה.

אחרי הרג קין את הבל, דור המבול, דור הפלגה, כל אלו מעשי האדם אשר המיטו הרס וחורבן, הראשון שניסה לתקן את העולם הוא נח, אך על תהליך תיקון העולם והשבתו אל תכליתו הופקד אברהם אבינו, וכמ"ש במדרש (בראשית רבה) אמר רבי יהושע בן קרחה אלה תולדות השמים והארץ בהבראם, - באברהם, בזכותו של אברהם. בעבורו ברא הקב"ה את עולמו, ולפיכך נברא אדם יחידי... לפיכך כל אחד ואחד חייב לומר בשבילי נברא העולם, לי היכולת, עלי מוטלת האחריות, הזכות והחובה.

בימי הצער והיראה והדאגה הגדולה ניתנת לנו הזכות והחובה העצומה והתקווה הגדולה. על כן נקוה לך ה' אלקינו לראות מהרה בתפארת עזך, לתקן עולם במלכות שדי וכל בני בשר יקראו בשמך... יכירו וידעו כל יושבי תבל כי לך תכרע כל ברך תשבע כל לשון... ולכבוד שמך יקר יתנו ויקבלו כלם את עול מלכותך ותמלוך עליהם מהרה לעולם ועד.

דבר העמק

מורנו המרא דאתרא הגר"א בריודא שליט"א

הלכה

ברכת עושה מעשה בראשית

איתא בשו"ע (או"ח רכ"ח) א. על ימים ונהרות הרים וגבעות ומדברות אומר בא"י אמ"ה עושה מעשה בראשית, ועל הים הגדול, והוא הים שעוברים בו לארץ ישראל ולמצרים, אומרים ברוך אתה ה' אמ"ה עושה הים הגדול. ב. לא על כל הנהרות מברך אלא על ארבע נהרות דכתיבי בקרא, כמו חדקל ופרת והוא שראה אותם במקום שלא נשתנה מהלכם על ידי אדם. ג. ולא על כל הרים וגבעות מברך אלא דווקא על הרים וגבעות המשונים וניכרת גבורת הבורא בהם.

ובמ"ב (סק"א) מבאר, כיון שיסדן מאז ושכחו של מקום הוא כשאנו מכירין היום דבר שאנו יודעין שהמקום בראו מששת ימי בראשית ועדיין הוא קיים, ואין שייך לברך עליהם שכחו וגבורתו מלא עולם כמו על רוחות ורעמים דהתם הם נראים ונשמעים למרחוק אבל ימים ונהרות כל אחד במקומו.

וכן מבאר (שם סק"ד) את ענין ברכת הנהרות דהו"ה כל הנהרות שהן גדולות כמו אלו הדי נהרות ושיהיו ידועים שהם מימי בראשית כמו אלו ולא נתהוו אח"כ מברך, עכ"ל. ויל"ע מה דמשמע מלשון המ"ב שבנהרות חיישינן יותר שנתהוו אח"כ וצריך שיהיו ידועים מששת ימי בראשית.

והא דעל הים הגדול תיקנו ברכה בפנ"ע, הביא הביאה"ל מרש"י שמפני חשיבותו קבעו לו ברכה לעצמו, וכ' דאם בירך עליו עושה מעשה בראשית יצא בדיעבד דהוא דומיא דברכת שהכל, ועוד שאפילו בין אם בירך עליו בפנ"ע ג"כ יש הרבה מראשונים ואחרונים דס"ל יצא בדיעבד דאף שלכתחלה מפני חשיבותו קבעו לו ברכה לעצמו מ"מ לענין ידעבד אינו יוצא מכלל שאר פרי העץ וכ"ש הכא דבכלל שאר מעשה בראשית הם.

וא"כ כיון שנחלקו הרבה אחרונים על השו"ע מהו הים הגדול, וכמ"ש המ"ב (שם סק"ב) וס"ל דדוקא על ים אוקינוס שהוא הים הגדול שבכל הימים שמקיף את כל העולם עליו קבעו ברכה בפני עצמו מפני גדלו אבל על ים שעוברין בו לא"י לא נקרא לענין זה ים הגדול ומברכין עליו כמו על שאר ימים, עכ"ל, וממילא כיון דהוי ספק ברכות יברך בכל הימים ברכה שעולה בדיעבד לכולם ויברך עושה מעשה בראשית.

וכבר נודע מה שהורה רבינו שר התורה זצ"ל זי"ע שבצוק גיברלטר הצופה על מקום חיבור ים האוקיאנוס לים התיכון צריך לברך לכו"ע עושה מ"ב כיוון שרואים את שני המקומות המסופקים ובכ"ה ג' ליכא ספיקא. ולענין ברכה בים המלח וים כנרת, בספר מור וקציעה כתב שיש לברך עליהם, וכ"כ התפארת ישראל בפי' המשנה (בועז פרה פ"ח מ"ד). ולענין ים המלח

יש לעיין אם היה מקום מים מששת ימי בראשית רק שבהפיכת סדום נהיה מלח או שנתהווה בעת ההפיכה ואינו מעת מעשה בראשית, ורבים הורו לברך גם על ים המלח (כ"כ בשו"ת אור לציון וכ"כ הגר"א פ"ש זצ"ל ועוד), ויש שפקפקו בזה [שבט הלוי והגר"ח פ"ש שינברג] ותמכו יתדותם על דברי רש"י עה"פ "עמק השדים הוא ים המלח" (בראשית יד ג) שכ' הוא ים המלח - לאחר זמן נמשך הים לתוכו ונעשה ים המלח. ומדרש אגדה אומר שנתבקעו הצורים סביבותיו ונמשכו יאורים לתוכו.

מאידך בפס' (שם יג, י) וישא לוט את עיניו וירא את כל ככר הירדן כי כלה משקה לפני שחת ה' את סדום ואת עמרה, ופרש"י כי כלה משקה - ארץ נחלי מים. וע"כ יתכן שהי' כבר מים רק נתקלל להיות מלח [ואף שנתקלל ראוי לברכה כמו לגבי ברכת הפירות דלר' יהודה כל שהוא מין קללה אין מברכין עליו ואין הלכה כמותו, אך אפשר שחלוק דין ברכת הנהנין כיוון דמתהני מזה ע"כ מברכין משא"כ בברכת השבב וצ"ע].

ולענין ההרים הראויים לברכה דכתב השו"ע דדוקא המשונים שניכרת בהם גדולת הבורא, כ' בערוך השולחן דהיינו משונים בגובהם כמו הררי אלף והרי פיראנ"א והר קאזבע"ק והרי אררט וכדומה, ונהרות ג"כ שיהיו גדולות שיש להם שם בעולם ולא נהרות קטנות שאין להם שם בעולם. ולענין נהרות כתב דלפ"ז בוודאי על הנהרות הגדולים כמו נהר וואלג'א [ולגנה] דונאי"י [דון] ריינו"ס [ריין] וכיוצא בהם צריך לברך. וראיתי שבשו"ת אור לציון כתב שבא"י אפשר לברך ברכת ההרים רק על הר חרמון, וכן על הרי האלפים וכדו'. ומבואר באבודרהם שגדר הענין הוא רק במקומות שמתעורר התפעלות ממראה העין ע"ז יש לברך.

תה"מ בשני רעבון ושאר צרות

הטבילה, וכל הנידון הוא רק בחשוכי בנים, אבל שאר אינשי אסורים תמיד, וכ"כ לדינא המג"א והא"ר וכמה אחרו', בסי' תקעד'.

אבל הב"י הקשה, מה מהני בליל טבילה דווקא, ואמאי לא הותר לחשוכי בנים עד שתתעבר, דמאי שנא, ולכך כתב לדחוק את דברי הירושלמי, דביום שטבלה מותר לכל אדם, ואדלעיל קאי, אבל לחשוכי

בנים מותר תמיד עד שתתעבר, ולפי"ז פסק בשו"ע בסי' תקעד', דביליל טבילה מותר לכל אדם, לפי ביאורו בירושלמי.

אבל באמת מקושיית הראשו' גבי יוכבד איך נולדה בין החומות, מוכח דלא סברו היתר בליל טבילה, דאל"ה, הול"ל דנתעברה בליל טבילה, ומה"ט הוכיחו האחרו' דלא כב"י. ועוד יש להוכיח מגוף הפסוק, בטרם תבוא שנת הרעב, דאי שרי בליל טבילה, שפיר הו"מ להוליד אף בשנות הרעב, ואמנם לדרכו של הב"י בלא"ה זה אסמכתא בעלמא, אבל לו"ד יש כאן ראייה גדולה שאסור תמיד.

ולדינא עי' במ"ב שהביא מנהר שלום להקל בליל טבילה, כדעת השו"ע, וטעמו משום דבלא"ה שיטת התוס' דאין כאן אלא מידת חסידות, ובצירוף שיטת הב"י יש לסמוך להקל, עי"ש. ועי"ע בשע"ת תקעד' בשם שכנה"ג, דהאידינא נהגו לסמוך ע"ד התוס' דאי"ז אלא מידת חסידות בעלמא, ובשעה"צ רמז לזה, עי"ש היטב, ועי' לקמן.

טעם האיסור משום צער ישראל, ומה"ד כשאינו עושה לתענוג

ד. והנה טעם השו"ע שהתיר בליל טבילה נתפרש בב' אנפי, א' הלבוש כתב דביליל טבילה הוא מצוה, ולכן מותר. ב' הא"ר כתב שמשמע בב"י, דההיתר הוא משום שלא תהא האשה גלמודה כ"כ.

ואמנם באמת יש סמך גדול לסברות אלו, דהא כל סיבת האיסור לשמש בשני רעבון, פרש"י פי' מפני שצריך האדם לנהוג צער בעצמו, ומשמע שכל האיסור הוא רק משום התענוג שבדבר, ואין לו לאדם להתענג בשעה שהציבור בצער, דצריך להשתתף בצערם, וכ"מ מדברי הר"ן דכ' דכשישראל שרויים בצער אסור, משמע שזה שורש האיסור, להשתתף בצערם של ישראל.

ועי"ע בשעה"צ ס"ק ט', בשם הט"ז, [דברי דוד' עה"ת פר' מקץ], והעתיקו דבריו הא"ר והפרמ"ג, וכן בשע"ת, דמאי שהתירו לחשוכי בנים, אין הכוונה דווקא לחשוכי בנים, אלא כל שאינו לתענוג שרי, ואם עושה לקיום המין או שיצרו מתגבר עליו, וודאי שרי, כמו לחשוכי בנים.

ולפי"ז יל"ע דגם בליל טבילה יש להתיר מה"ט, דכל שאינו מכווין לתענוג, אלא לסיבה אחרת צדדית, אינו בכלל האיסור, ובפרט לטעם הא"ר שמכווין לטובת האשה שלא תהא גלמודה, שיש בזה טובת נפשה, והרבה פעמים כל חיותה של האשה, גם בשאר ענינים, הכל בכוחו ואכמ"ל, ויש בזה גמילות חסד גמורה, ואינו משום תענוג כלל.

ומאיך הרי פשטות הסוגיא דאסור אפי' בליל טבילה וכנ"ל, משמע שאין היתר מהני טעמים, וצריך לחלק בדברים ובכל מקרה לגופו, דברים אלו לא נתנו להכתב וכ"א יעשה כהוראת רבותיו.

כ' השו"ע רמ' סעי' יב', 'אסור לשמש מטתו בשני רעבון אלא לחשוכי בנים' וכו', וכ' רמ"א שם, 'והו"ה בשאר צרות שהם כרעבון', ועי"ע סימן תקעד' סעי' ד', דכפל דין זה, דאסור לשמש מטתו בשני רעבון, ובמשנ"ב ונו"כ שם. וצריך לברר מקור האי דינא ושורשו, וכן מקור דברי הרמ"א לאסור גם בשאר צרות, ואם שאר צרות שווים לרעבון בכל מילי.

פלוג' הראשו' אם זה מדת חסידות או דין גמור

א. והנה מקור הדין בתענית יא. דילפי' מיוסף דכתי' 'וליוסף יולד שני בנים בטרם תבוא שנת הרעב', ש"מ דאסור לשמש מטתו בשני רעבון. עוד אמרי' שם, דלחשוכי בנים מותר, והיינו דלמי שאין לו בנים התיירו, משום פריה ורביה.

ונח' הראשו' שם בגדר האיסור, דהנה התוס' הקשו, דהרי יוכבד נולדה בין החומות, ועי"כ דלוי שימש מטתו בשני רעבון, ותי' דכל האיסור הוא רק מדת חסידות, ויוסף נהג בזה, אבל לוי כן שימש בשני רעבון, ולפי"ז כל הנושא בגמ' הוא האם יש מדת חסידות כזו, אבל אין בזה איסור כלל.

והר"ן תי' שם באופ"א, דכיון שכל האיסור הוא מפני שישאל שרויין בצער, ויורדי מצרים היה יודעים בעצמם שהם ברויח, ולכן שימש לוי, אבל יוסף סבר שהם רעבים, ולכן אסר ע"ע, וכע"ז בריטב"א שם עי"ש. ומשמע מדבריהם, דבאמת הוא איסור גמור, ולא רק מדת חסידות בעלמא, וכ"כ בר"מ שהוא איסור ממש.¹

נידון האם זה ילפותא או אסמכתא בעלמא

ב. ובעיקר הראיה מיוסף, הקשה הב"י דלכא' יש סתירה בגוף דברי הגמ', דכיון דאמרת לחשוכי בנים מותר, א"כ מאי מייית ראייה מיוסף, דנולדו בטרם תבוא שנת הרעב, הרי ליוסף לא היו בנים קודם, וא"כ בוודאי הוה שרי לי לשמש מטתו גם ברעב עצמו, ולכן כ' הבית יוסף, דעיקר קרא אסמכתא בעלמא הוא, ומייתורא דבטרם תבוא שנת הרעב דריש, אבל לא שיש ראייה מגוף הפסוק.

אולם לכא' יש מקום לפרש, דאין כוונת הפסוק רק לפרש שהם עצמם לא נולדו ברעב, אלא יש משמעות בקרא, דאפי' שנולדו קודם הרעב, לא המשיך להוליד עוד, מפני הרעב, כלומר, שכלול בזה ג"כ טעם למה הוא לא הוליד עוד, כי היה שנת רעב, ולולי זה היה ממשיך להוליד יותר, [ומשמע בקרא שהיו לו עוד בנים אח"כ, דכתי' 'ומולדתך אשר הולדת אחריהם' וגו'], ומזה מביאה הגמ' ראייה דביש לו בנים, אסור לשמש בשנות הרעב, וצ"ע.

האם יש היתר בליל טבילה

ג. ועי"ע באחרו' דנחלקו אם בליל טבילה מותר, דהנה בירושלמי אמרו דלחשוכי בנים מותר, א"ר יוסי ובלבד יום שטבלה, והפשט נראה, דיש כאן פלוג' בבלי וירושלמי, בהיתר של חשוכי בנים, דבבלי משמע, דמותר עד שתתעבר, כי הוא עושה לצורך פריה ורביה, אבל בירושלמי משמע דגם לחשוכי בנים, אין היתר, אלא בליל הטבילה, ולא אח"כ, אפ' שלא נתעברה. ומשמע לפ"ז דלכו"ע לכל אדם אסור אף בליל

¹ מיהו ברי"ו חלק אדם יח' ג' כתב בזה"ל, 'אסורין דרבנן כגון למלאות שחוק פיו ולשמש מיטתו בשני רעבון ולישון ביום יותר משנת הסוס וכיוצא בהן, אין עלי לא מלקות ולא נדוי אלא קורין אותו עובר על תקנת חז"ל', עכ"ל.

אמנם ע"י בשעה"צ בשם כנה"ג דמצדד, דמ"מ לא כל צרות בכלל זה, אלא דווקא צרות של שדפון וירקון, שהם דומיא דרעבון, זה אסור, והדבר מסתבר, כי דווקא אלו, זה נחשב שהקב"ה עוסק בחורבנו של עולם, כי אלו דברים שרגילים לבוא ביד ה', ולא ע"י מעשי האדם, וניכר מהם שהקב"ה רוצה שיהיה כעת רעב בעולם, משא"כ שאר צרות כגון גזירת גיוס לצבא שהייתה בימים ההם, או אפי' מלחמה גדולה, זה לא שהקב"ה עוסק בחורבנו של עולם, אלא מצב שהקב"ה מגלגל בחסות חוקי הטבע, ובוזה לא נאמר שאסור לשמש.

אבל כאמור לעיל גם בזה, אם עיקר הטעם הוא משום שצריך להיות בצער כשישראל בצער, מה לי שאר צרות מה לי רעבון, ויש לאסור לפי רש"י גם בכל צרות, ואפי' מלחמה וכדו' כל היכא שהכלל כולו בצער, לא יהיה פורש מן הציבור, וצריך למנוע עצמו מתענוג, וצ"ע. ומ"מ לדינא נראה בשעה"צ שמצדד להקל בכל צרות שאינם דומיא דרעבון, וע"י.

ובכל דברים אלו יל"ע בכמה ספיקות נוספים, אם רק מקצת מן העם בצרה, כמו השתא, דיש מלחמה רק בחלק מן הארץ, האם כולם בכלל הצרה, וכמו"כ יל"ע בנידו"ד, שהיה הרג גדול וטבח בעם, דאמנם הייתה צרה גדולה, אבל בפועל זה קרה רק בשמחת תורה, וכל המשך הצער הרב שיש מזה, זה רק תוצאה ממה שקרה, איזה גבול ניתן לדבר, עד מתי זה נחשב שישראל בצרה מחמת הדבר הזה, וצ"ע.

ומ"מ עצם המושג להשתתף בצערן של ישראל, הוא לא מן המקרא וההלכה, אלא מן הלב, ובוודאי ככגון דא, שיש כ"כ הרבה אבל ושכול, וצער ודאגה, בכמות כ"כ גדולה, בוודאי זה נחשב שהכלל כולו בצער גדול, וכולם שייכים בצער הזה, עד שיאמר לצרותינו די.

טעם נוסף באיסור והנ"מ מזה

ה. ומ"מ באמת יש משמעות דלא כרש"י והר"ן, דראיתי בשם המדרש טעם נוסף לאסור בזה, 'שלא יהיה הקב"ה עוסק בחורבנו של עולם, והוא עוסק בבנינו', ולפי"ז משמע שהאיסור הוא לא בגלל צער ישראל דווקא, אלא כלפי שמיא הוא, שזה זמן של חסרון וחורבן, ולא זמן של בנין, ובירושלמי אמרו 'בחסר ובכפן גלמוד [איוב ל]', בשעה שאתה רואה חסרון בא לעולם, עשה אשתך גלמודה' עכ"ל, משמע שבשעת חסרון אין לעסוק בבנין.

ולטעם זה אפשר להבין שגם במקום צער האשה, או במקום מצוה, בזמן חסרון וחורבן אין לעסוק בבנין. ואת"ש באמת שהיורלמי מחמיר גם לחשוכי בנים, דאין היתר אלא ביום שטבלה, אבל אח"כ אסור, אפי' שלא נתעברה, ומיושב קצת קושיית הב"י בזה.

ומ"מ ברש"י והראשון לא משמע כן, ושמא י"ל דתרוויהו אתנייהו, כי עצם הדבר לעסוק בבנינו של עולם, גם אם הוא עושה את זה שלא לתענוג, זה כבר סותר את הצער הכללי, כי בשעה שיש חורבן בעולם, כל עסק בנין נוגד לזה, ואפי' לא לתענוג יהיה איסור, וזה דלא כהט"ז הנ"ל, וצ"ע בכ"ז.

דין שאר צרות שאינם רעבון

ו. ובדין שאר צרות, הרמ"א כ' בס"ר"מ בשם ירושלמי, דשאר צרות נמי אסור, ובאמת בירושלמי משמע דגם בשעת המבול היה אסור, ודריש מקרא דנח לא שימש בזמן המבול, ובזכות זה זכה להנצל מן התיבה, וכל משמעות הדברים שם, דבשעת חורבן העולם אסור, ולא דווקא שני רעבון.

הרב אלעזר אנגל שליט"א

בגדר מצות פריה ורביה של ישראל

א. מצות פו"ר של ב"נ היא אותה מצוה שהיה לב"נ

הנה בגמ' יבמות סא: מיייתי ילפותא כמה צריך לקיים מצות פו"ר ונקיט לב"ש זכר ונקיבה מברייתו של עולם ולב"ה ילפינן ממשוה שמקיים ע"י שני זכרים ולא יותר.

ובגמ' סנהדרין קאמר שפו"ר זו מצוה שנצטוו ב"נ ואח"כ לא נשנית בסניני, א"כ ע"כ שב"נ כבר לא היו מחויבים אלא ישראל נשאר מחויבים בזה וב"נ נפטרו ממצוה זו.

ויל"ע אם מצות פו"ר של עכו"ם של קודם מתן תורה שווה לזו של ישראל, ובגמ' נראה שזה אותה מצוה ממש עד כדי שיליף מקודם מתן תורה מבריתו של עולם שמייירי בב"נ, א"כ נראה שהיה בדיוק אותה מצוה ממש.

ויותר י"ל בזה שאפי' שבישראל צריך להיות מיוחס אחר ישראל, שהרי אם ילד מאשה גויה לא קיים פו"ר, וכ"ה להדיא בירו' יבמות פ"ב, א"כ ע"כ שכאן התחדש גדר חדש לפי ענין המצוה שצריך להיות מיוחס אחר ישראל ולא כב"נ, מ"מ חזינון מפורש בגמ' יבמות לר"י וכן ההלכה שהיו לו בנים בגיותו ונתגייר קיים מצות פו"ר, הגם שהשייכות הוא לענין חייס של גוי [וכמו שיתבאר להלן] ואין מצוה דווקא למלאות את העולם בישראלים אלא בכל הבריות שפיר דמי.

ב. לר"י שנתגייר והיו לו בנים בגיותו נחלקו הראשונים אם מייירי שגם הבנים התגיירו

וברמב"ם פט"ו ה"ו כ' שגר שנתגייר והיו לו בנים בגיותו קיים מצות פו"ר, ומייירי שהבנים נתגיירו ג"כ, וכ' עלה הרה"מ "ונכון הוא שאל"כ היה מחוייב לישא כדי להיות לו בנים ישראלים ולא יאמר רבי יוחנן דבבנים עכו"ם די לו" עכ"ד.

ובחלקת מחוקק אהע"ז סימן א ס"ק ט חולק וכתב על דברי השו"ע שהעתיק דברי הרמב"ם "ונתגייר הוא והם", בתשובת מהרי"ל סי' קצ"ו פסק אפילו לא נתגיירו בניו עמו וכן משמע קצת בגמרא (יבמות דס"ב ע"ב) עכ"ד.

ובבאור הגר"א סימן א ס"ק יז צידד שלא כדברי השו"ע והרמב"ם, ובתוך דבריו כ' שם "וגמ' שם וביבמות עביד צריכותא שם וגם לא נזכר כלל בגמרא" אלא ונתגייר וגם אי אמרת דלא נתגיירו לא בודאי לגבי דידהו ודאי גר שנתגייר כנולד דמי, וכמ"ש שם ב' תנן כו' שאני נכרי כו' ול"ק הניחא לר"ל כו' אלמא פשוט לגמרא דבכה"ג ודאי ל"ל חייס והוא פשוט בלא שום הוכחה וכן דעת כל הפוסקים דלא כרמב"ם.

ומתו"ד נמצא שתמה הרי הלכה היא שכקטן שנולד דמי א"כ למה לר"י לא חש לה וא"כ ע"כ מייירי שלא התגיירו ולכן מתייחסים אחריו עכ"פ.

אבל בחי' הרמב"ן [צ"ח ע"א] כתב דרחמנא אפקריה לזרעא דעכו"ם אפילו בבא על הנכרית, והא דעכו"ם יורש אביו, גזה"כ הוא דוקא לענין ירושה ולא למילי אחרינא, וקשה דהא עכו"ם אית ליה חייס גם לענין פריה ורביה, וצ"ע"

ה. ע"כ יש ליישב שגם לענין פו"ר יש גזיה"כ שיש להם חייס ונחלקו אם נשאר לו החייס לענין פו"ר מהנך טעמי

והנה צ"ע הרי אין מקרא להדיא לענין פו"ר שיש להן חייס כמו ירושה, וא"כ למה לענין זה יש להם חייס טפי משאר דוכתי, וע"כ שכיון שנצטוו בתורה קודם מתן תורה בפו"ר, ע"כ זה באופן שניתן לקיימו, ואז לכו"ע אית להו חייס, והיינו ע"י חייס שלכן מתייחסים אליהם בנים שלהם שיוכלו לקיים את המצוה של פו"ר.

ותו משמע בגמ' בבבלי שעדיין ב"נ חשוב בתורת פו"ר, ע"כ שיש לו חייס, א"כ לכן יוכל לקיים את המצוה, ומאידך בירושלמי שם כ' להדיא דבהא גופא פליגי אם יש לו חייס.

ע"כ שיתכן שאחרי שנפטרו ממצוות פו"ר נפקע להם החייס ואינן מתייחסין כלל אחרי אביהם, וא"כ אפ"ל שלכן ס"ל לסוגיא דהכא לר"י ע"י שיש חייס כיון שעדיין יש נ"מ בכה"ג שנתגייר, אבל ר"ל ס"ל שכיון שכקטן שנולד א"כ אין שום נ"מ, ע"כ שפקע לו הדין חייס וא"כ לפי"ז באו הבבלי והירו' בקנה אחד יחד.

האם לקיום מצות לשבת יצרה צריך חייס

בטו"א שם נקט בפשיטות שלגוי יש מצות לשבת וכן באשה מצווה בלשבת יצרה וצ"ע האם קיום מצוה זו מקיימים גם בלי חייס, כיון שסו"ס יישב את העולם, וכן גם אשה הרי אין לה חייס ממש גמור אליה כיון שהחיס הוא בעיקר לאב, וא"כ צ"ע אם לשבת הוי ממש כמו גודי מצות פו"ר או דילמא שזה מצוה בפ"ע למלאות את העולם בלי שום חייס.

מחד גיסא אי' בגמ' בבכורות מזו שקיום מצות לשבת יצרה בגוי שנתגייר תלוי במחלוקת ר"י ור"ל, א"כ ע"כ שכן צריך חייס, ומאידך בתוס' אי' שעבד הגם שאין לו חייס מ"מ יש לו מצות לשבת יצרה, א"כ נראה שיש לו מצות לשבת בכה"ג.

וציינו שבתפארת יעקב על המשניות בניטין פ"ד מביא בשם גדול אחד (אחי המהריל"ד) שמבאר דחילוק יש בין הציווי דפו"ר לבין המצוה דשבת. דפרו ורבו זהו מצווה על האדם עצמו שיפריה הוא וירבה. משא"כ מצות שבת הציווי הוא שידאג שיתיישב העולם, לא רק על ידו אלא גם ע"י אחרים ולכן חייב כאן לשחרר העבד שיפו"ר ויתקיים שבת ולכן הביא התנא פסוק זה דלשבת יצרה שבוה מבואר המצוה של האדון גופא, משא"כ פו"ר שהיא מצוה רק על העבד, א"כ לפי"ז ל"ש כלל לגדרי מצות פו"ר ודו"ק.

ו. מה התחדש במצות פו"ר לישראל

והנה יש להעיר שלכא"ו צ"ת אם מצות פו"ר היא גם בחייס של גוי אם כן למה הוצרכה התורה לחדש מצות פו"ר בישראל דוקא ובשלמא אם בעין נתגיירו א"כ אי"ש שיתכן שבעיני דווקא ישראל, אבל אם אי"צ ישראל דווקא אלא אפי' גוי ממש א"כ למה דווקא ישראל הצטוו ולא ב"נ בזה וצ"ע.

ובמנחת חינוך פרשת בראשית מצוה א אות ב הוי פשיט"ל כדברי הטור והרמב"ם וז"ל, "ואם נכרי היו לו בנים בגיותו ונתגייר הוא והם קיים מצות פו"ר אף על גב דגר שנתגייר כקטן שנולד דמי, כיון דבנכריותו זרעו מיוחס אחריו קיים, עיין גמ' וש"ע, ודעת כמה פוסקים משמע דאפי' לא נתגיירו הבנים קיים פו"ר, אך בר"מ וטור פסקו דוקא אם נתגיירו הבנים ג"כ.

ונראה דוקא אם היה לו בנים בגיותו מן הנכריות כיון דזרעו מיוחס אחריו קיים בגירותו ג"כ, אבל אם הי' לו בנים מישראלית כיון דאין הבנים הולכין אחריו דקיי"ל נכרי ועבד הבא על ב"י הולד ישראל לכל דבריו, א"כ בודאי לא היה הזרע מתייחס אחריו כלל, ואף שנתגייר לא קיים המצוה רק אם היו מנכרית דבאומות הולכין אחר הזכר ואז מתייחס אחריו א"כ קיים בגירותו כנלע"ד פשוט.

ג. ע"כ מבואר שהדין חייס דינו רק לייחס אליו את הקיום המצוה אבל אם פקע החייס לא פקע ממנו הקיום

וע"כ שביאור הדברים הוא במחלוקת זו לומר שכל הדין חייס הוא רק בשביל שיחשב ע"י שתתייחס אליו המצוה ולא שזה תנאי הכרחי בקיום המצוה, ולכן אם פקע ממנו החייס מכל סיבה שהיא, לא איכפ"ל כלל, כגון שנתגייר כיון שסו"ס התייחס אליו בשעת הקיום וגם עתה שכבר פקע ממנו לא משנה, כיון שחל עליו שם קיום המצוה של פו"ר לא פקע ממנו, ומכל זה נראה שסגי גם בקיום של חייס של גוי ואי"צ חייס של ישראל כלל, ואפי' היה לו חייס של גוי מהני ליה הקיום המצוה.

וע"כ ביאור הדבר שהחייס במצות פו"ר אינה צריכה, רק שיהיה כאן שייכות למצוה אליו.

[וצ"ע שגם לפי החולקים שס"ל שמייירי דווקא בלא התגיירו אם נתגייר ואח"כ נתגיירו למה פקע ממנו המצוה כיון שבתחילה כן קיים את המצוה כיון שהיה לו בנים א"כ גם כעת ישאר לו המצוה אטו לפי הנך ס"ל שצריך שישאר החייס כל הזמן בשביל קים המצוה וצ"ע]

ד. בסתירת הסוגיות אם יש חייס לגוי ובירושלמי נראה שנחלקו בזה ר"י ור"ל

איתא ביבמות דף סב עמוד א היו לו בנים בהיותו עובד כוכבים ונתגייר, ר' יוחנן אמר: קיים פריה ורביה, וריש לקיש אמר: לא קיים פריה ורביה. רבי יוחנן אמר קיים פריה ורביה, דהא הוה ליה; וריש לקיש אמר לא קיים פריה ורביה, גר שנתגייר - כקטן שנולד דמי

והנה בירושלמי יבמות פרק ב הלכה ו' גוי שבא על גויה וילדה. רבי יוחנן אמר גוים יש להם יחסים. רבי שמעון בן לקיש אמר גוים אין להם יחסין וכו' "ומפרשינן שם שבגוי זה המחלוקת מיירי בגוי שנתגייר אם מהני למצות פו"ר

א"כ לכא"ו נמצא שיש כאן סתירה בין הבבלי והירושלמי במה נחלקו ר"י ור"ל למה בנתגיירו אינו מקיים מצות פו"ר.

ועוד העיר בקובץ הערות סימן נא סעיף ג וז"ל "ובפ' נושאין על האנוסה [צ"ח ע"א], זרע עכו"ם רחמנא אפקריה, דכתיב זרמת סוסים זרמתם ולכאורה הסוגיות סותרות זא"ז. וי"ל דהכא מיירי בנכרי הבא על הנכרית, והתם מיירי בבא על הישראלית או על הכותית ונתגיירה כשהיא מעוברת.

קרבנו של הבל

המדרש פליאה מביא שקין והבל הקריבו את קרבניהם באותו היום, וכן אדם הראשון נצטווה שלא לאכול בשר ביום השישי. וא"כ י"ל שהבל הקריב קודם שנצטווה אדם שלא לאכול בשר.

ואין לומר דאדם הראשון נצטווה בזה ברגע שנוצר כמו שהתחייב אז בכל מצוות בני נח, דהרי מבואר שהיה ציווי מיוחד לזה.

ועוד י"ל דהנה מבואר בבית הלוי ח"ג סימן נ"א אות ג', שבקדשים [חוץ מקרבן פסח] אין מצוה על הבעלים לאכול אלא שיאכלו, ואפשר גם ע"י אחרים אע"פ שכל אחד אוכל פחות מכזית, עי"ש.

ועוד הוסיף שם באות ד', דבמנחות דף צט: מבואר שהבבליים אוכלין את שעיר יום הכיפורים כשהוא חי והרי בפסחים דף כד: מבואר דחלב חי הוא שלא כדרך הנאתו, ודוחק לחלק בין חלב חי לבשר חי. וע"כ דגם שלא כדרך אכילתו הוא מצוה. וא"כ אתי שפיר דכיון דמצות אכילת קדשים אינו חוב על גוף האדם רק המצוה על הקרבן שיהיה נאכל, משום הכי מהני שלא כדרך אכילתו דהרי נאכל הקרבן.

ולפי דברי הבית הלוי י"ל שהבל אכל את הקרבן שלא כדרך הנאתו דבזה מקיים את מצות אכילת הקדשים, אמנם אינו עובר על האיסור לאכול בשר דאכילה שלא כדרך לאו שמייה אכילה.

"והבל הביא גם הוא מבכרות צאנו ומחלבהן" (פ"ד פ"ד).

והנה נח' בזבחים דף קטז. האם הבל הקריב שלמים או עולה. ולדעה שהקריב שלמים צ"ב דהרי שלמים מתחלקים לאדם ולגבוה, ובסנהדרין דף נט: מבואר דלאדם הראשון היה אסור לאכול בשר, דכתיב "לכם יהיה לאכלה ולכל חית הארץ" ולא חית הארץ לכם, ורק מתה מאליה מותר כמבואר בתוס' שם דף נו: ד"ה אבל.

וא"כ איך הבל הקריב שלמים הרי אסור לו לאכול את הבשר, [ואין לומר שיבוא עשה דאכילת הקרבן וידחה לאיסור, דהרי הוי איסור עשה].

ואפילו למ"ד שהקריב עולה צ"ב דבגמ' בפסחים דף מח. מבואר שאפשר להקריב רק קרבן שאפשר לאכול אותו, דכתיב "ממשקה ישראל" מן המותר לישראל, ואם אסור לאדם הראשון לאכול בשר גם עולה אינו יכול להקריב.

ובפשטות י"ל שבשר שהוקרב לשם מצוות קורבן לא נאסר לאדם הראשון.

אמנם י"ל באופ"א דהנה מבואר בסנהדרין דף לח: שקין והבל נולדו ביום השישי בשעה השמינית, ובילקוט ראובני בפ' בראשית בשם

הרב דוד הוך שליט"א

ברכת גואל ישראל – להנצל מהצרות

הוא ביהמ"ק והיום שאין לנו ביהמ"ק השפע הוא ע"י שאנו מבקשים על ביהמ"ק שאף שלא התמלאה בקשתינו על בניין ביהמ"ק מ"מ הבקשה ע"ז מקרבת את בניין ביהמ"ק ועי"ז מושפע עלינו השפע של ביהמ"ק בזעיר אנפין.

וכן כאן עיקר השפע להנצל מהצרות העכשויות זה מכח הגאולה העתידה, שהרי כל הצרות שה' הביא על ישראל זה בשביל לקדם את הגאולה העתידה ולעורר אותנו שנבקש על העיקר שזה הוא הגאולה העתידה שבוה יהיה כבוד ה' וישראל, וכשאנו מבקשים על הגאולה העתידה אף שלא נתמלאה בקשתנו עדיין על הגאולה העתידה מ"מ אנו מקדמים את הגאולה העתידה ועי"ז מושפע עלינו שפע של גאולה לכה"פ מהצרות העכשויות, וזמ"ש רש"י כיון דשם גאולה עלה קבעוה בשביעית כי שורש הגאולה העכשוית היא מהגאולה העתידה, ואף שאנו מבקשים בברכות אחרות על הגאולה העתידה מ"מ מוטל עלינו לבקש בפרטות על הגאולה העכשוית כמו שאר הברכות על כל צרכי האדם אבל מ"מ השורש הוא מהגאולה העתידה, ה' יזכנו בב"א.

וכאן המקום להביא מ"ש בשם עולם (ח"א פכ"א) בשם תנא דבי אליהו זוטא (פי"ד) וז"ל שאין ישראל נגאלין לא מתוך הצער ולא מתוך השעבוד ולא מתוך הטלטול ולא מתוך הטירוף ולא מתוך הדחק ולא מתוך שאין להם מזונות אלא מתוך עשרה בני אדם שהן יושבין זה אצל זה ויהיה כל אחד מהם קורא ושונה עם חבירו וקולם נשמע שנאמר ובהר ציון תהיה פליטה והיה קדש עכ"ל.

כי בגמ' במגילה (יז:): ומה ראו לומר גאולה בשביעית, אמר רבא מתוך שעתידין ליגאל בשביעית לפיכך קבעוה בשביעית, והאמר מר בשישית קולות בשביעית מלחמות במוצאי שביעית בו דוד בא, מלחמה נמי אתחלתא דגאולה היא, וכ' רש"י ואע"ג דהאי גאולה לאו גאולה דגלות היא אלא שיגאלנו מן הצרות הבאות עלינו תמיד דהא ברכת קיבוץ ובנין ירושלים וצמח דוד יש לכל אחת ואחת ברכה לעצמה לבד מגאולה זו אפי' הכי כיון דשם גאולה עלה קבעוה בשביעית עכ"ל, וצ"ב מה איכפ"ל ששם גאולה עלה הרי סו"ס לא מדובר כאן על הגאולה העתידה.

ונלענ"ד בעזה"י לבאר שאף שברכה זו מדברת על הגאולה מהצרות העכשויות מ"מ שורשה הוא בגאולה העתידה וזה עפ"י מה שאמרו חז"ל עה"פ (פ' עקב, פרק י"א פסוק י"ב) ארץ אשר ה' אלוקיך דורש אותה ופירש"י מהספרי והלא אף כל הארצות הוא דורש שנאמר להמטיר על ארץ לא איש, אלא כביכול אינו דורש אלא אותה וע"י אותה דרישה שדורשה דורש את כל הארצות עמה עכ"ל, וכן בשאר דברים יש את המקור של השפע שע"ז מושפע להכל וכמ"ש בברכהמ"ז בברכת ירושלים שאנו מבקשים רחם נא ה' אלוקינו על ישראל עמך ועל ירושלים עירך ועל ציון משכן כבודך ועל מלכות בית דוד משיחך ועל הבית הגדול והקדוש שנקרא שמך עליו, ואח"ז מבקשים אלוקינו אבינו רענו זוננו פרנסנו וכלכלנו והרוחנו והרוח לנו ה' אלוקינו מהרה מכל צרותינו, ונא אל תצריכנו ה' אלוקינו לא לידי מתנת בשר ודם ולא לידי הלואתם כי אם לידי המלאה הפתוחה הקדושה והרחבה, דלכא' צ"ב איך כל זה נכנס לברכת ירושלים, אלא ע"כ משום שהמקור לכל השפע

בעקבות האסון הנורא

אמנם יש אהבה שאינה תלויה בדבר.

בחורים אלו הגיעו לכזו מדרגה שגם במצב של הסתר פנים, שלא נשאר להם כלום אהבו כ"כ את הקב"ה. ואם אהבתם כלפי הקב"ה היתה תלויה בדבר, כבר לא נשאר להם דבר לאהוב... אבל הם הגיעו לאהבה שאינה תלויה בדבר ואמרו לעצמם בואו נרקוד עם הריבונו של עולם לבד, לא עם המשפחה, לא עם הקהילה או הישיבה והאוכל והבגדים וכל הטוב שאנו רגילים לו, אלא הקב"ה לבד...

ואנו יכולים להיות בטוחים שהקב"ה החזיר להם אהבה והיה איתם שם בגאי צלמות במרכז המעגל שלהם...

בסופו של דבר הם ניצלו כדי לספר על אותו שמחת תורה שלא שייך כלל לעולם הזה...

הלואי שהיה לנו מושג בריקוד קדוש של בחורי ישיבה בגיא צלמות, כי גם כשלא נשאר להם כלום, נשאר להם את הריבונו של עולם. וישמחו בך ישראל מקדשי שמיך. וישמחו ב"ך".

זה ממש החיבור ששייך ל'חדר יחוד' עם הקב"ה שאין לו אח ורע...

לפני בראשית

הקב"ה אוהב אותנו אהבה שאינה תלויה בדבר. גם כשהוא לא מקבל מאיתנו כלום, הוא לא אוהב רק את המעשים שלנו, הוא אוהב 'אותנו', מי שאנחנו.

וזה הקשר שהוא מבקש מאתנו גם כן. שאנו נאהב אותו באהבה שאינה תלויה בדבר, בכל מצב (ואז נבין כי המצבים הקשים מקרבים אותנו אליו ית').

וזה סוד ויסוד כל התורה. הקב"ה הופיע אלינו והציע את עצמו במילים אלו: 'אנכי ה' אלוקיך', שמעתי ממור רבי יונתן דיויד שליט"א לבאר כי 'אנכי' היא שורש התורה וזה הקב"ה בעצמו. גם לפני הציוויים והמצוות הקב"ה רצה שנכיר בו. 'אנכי' - מי שאנכי (אני!) - מי שאני, ולא רק מה שאני עושה...). קיום תורה ומצוות אמור להיות מתוך הקשר של 'אנכי מי שאנכי'. להבין את הרצון שלו, התוכנית שלו בבריאה והקשר שלו עם עמו.

מבואר בגמ' (שבת קה.) בפסוק 'אנכי ה' אלוקיך' "אנכי" - ראשי תיבות 'אנא נפשי כתבית יהבית'. תרגום: אני את נפשי כתבתי, כלומר הרצון הפנימי שלי גליתי לכם ונתתי לכם את זה בכתב.

ומובא במדרש כי כל האותיות עברו לפני הקב"ה וביקשו שהקב"ה יבחר אותם להיות האות שממנו נברא העולם. הקב"ה דחה את כולם מסיבות שונות, עד שהגיעה אות ב' והקב"ה אמר כיון ש'ברכה' מתחיל איתך, אתחיל את הבריאה באות ב' = בראשית ברא אלוקים.

אות א' עמדה בצד ושתקה. שאל אותה הקב"ה 'למה את שותקת?' ענתה האות א', כי אני כל כך קטנה וחלשה, אני רק אחד. אמר לו הקב"ה אתה אחד, ואני אחד, וחייך שאני יתחיל את התורה איתך בעת שאופיע לכלל ישראל בהר סיני ויאמר להם 'אנכי ה' אלוקיך'.

וראים מזה סוד. כי התורה לא מתחילה מבראשית. כי יש משהו שקדם לבראשית וזה 'אנכי'.

נותן התורה הוא קודם לתורה, צריך להתחבר לרצונו הפנימי. התלמוד בבלי מתחיל מדף ב' כי דף א' לא כתוב. גם התורה שבכתב מכחיל באות ב. כי ה'אלף' היא לדעת שיש בורא. יש מי שמדבר אלינו וזה אנכי ה' אלוקיך. מי שלא קשור ל'אנכי' לא התחיל את התורה. הוא יכול לקיים כל המצוות באופן טכני, אבל לא זה הקשר שהקב"ה התכוון אליו.

אזעקות בשמחת תורה

שמחת תורה בבוקר. נשמעו אזעקות בארץ ישראל. רבים מאתנו קמו קצת יותר מוקדם מהתוכנית, והתכוונו ליום 'שמיני עצרת החג הזה'. יום שאנו שמחים עם התורה והתורה שמחה איתנו כי 'אין לומדיה כישראל'. רוקדים עם התורה והתורה רוקדת איתנו. יום של קירבת ה' בבחינת 'חדר יחוד' עם הקב"ה שהוא אומר לנו קשה עלי פרידתכם, בחרתי בכם אוהב אתכם ורוצה בכם. תישארו איתי עוד יום אחד, 'אני ואתם'...

הריקודים בשמחת תורה הם ציור של מה שעתידי הקב"ה לעשות מחול לצדיקים והוא יושב ביניהם בגן עדן וכל אחד מראה באצבע ואומר זה ה' קוינו לו...

האזעקות לא הרפו. זה לא איזה תרגיל, כנראה משהו חמור קורה לנו... אחרי החגיגה התברר לדאבונו כי קיבלנו כזאת סטירה נוראה, ממש בתוך ה'חדר יחוד'...

חרון אף בחדר יחוד

בחדר יחוד מתעוררת הצפייה לקשר האמיתי. והאכזבה בתוך ה'חדר יחוד' מגיעה ממקום מאוד פנימי... בחרתי בכם, אהבתי אתכם ורציתי בכם. זכרתי לך חסד נעורייך אהבת כלולותיך... אני רוצה אתכם בחזרה. לא רק לעשות את כל הדברים הטכניים, אלא שתהיו איתי באמת עם כל הלב. שאתם תהיו שלי, תאמינו לי, תכבדו אותי באמת, שיהיה אכפת לכם מה שאכפת לי, שיהיה אכפת לכם, את הגלות וכבוד שמים, שתאהבו את מה שאהוב עלי ומי שאהוב עלי. אני אמור להיות מרכז חייכם... אל תנסו לעשות איזה חיזוק כדי שאני ישתק את החרון אף וזהו. אל תחכו עד יעבור זעם כדי שתוכלו להמשיך את החיים 'שלכם'...

אני רוצה קשר של קיימא שתהיו שלי, ואני רוצה לבנות איתכם 'בית בישראל' ואני לא יותר עליכם לעולם.

שמענו אזעקות במשך היום. באמת זו היתה אזעקה של הקב"ה: הגיע זמן הייחוד ואיפה אתם... התקדמתם הרבה אבל זה לא מספיק כי אני רוצה שאתם תהיו איתי באמת. שיהיה רק אני ואתם... איפה אתם?

חרון אף שמגיע מתוך 'חדר יחוד' אין לו אח ורע...

שמחת תורה באושוויץ

מסופר על בחורי ישיבת נובהרדוק בתקופת השואה שכבר הוכנסו לתאי הגזים. אין משפחה, אין קהילה, אין ישיבה, לקחו מהם את הכל, אפילו הבגדים לא נשארו להם, אבל לא הצליחו לקחת מהם את האמונה. דקות לפני הסוף המר קם בחור אחד ואמר, חברים! שמחת תורה היום, באו נרקוד!

שאלו אחד את השני, לרקוד? במה? אין לנו כלום...

אז נזכרו: אין לנו כלום אבל יש לנו את בורא העולם איתנו, את זה הם לא יכולים לקחת מאתנו. באו נרקוד עם הריבונו של עולם! רגעים לפני הסוף, פרצו בריקוד עם הריבונו של עולם. הרב שך זצ"ל היה מספר את זה והיה אומר: אין ריקוד בעולם שיכול להשוות לריקוד שלהם ואין שמחה שיכולה להשוות לשמחה שלהם. ישראל קדושים שרקדו עם הריבונו של עולם! לא מעלמא הדין... הרב שך היה אומר בהתרגשות גדולה: אני מוכן לתת הכל כדי להיות בדרגה של אותם בחורים, לרקוד עם הריבונו של עולם...

יש בזה עומק גדול. כי אנו רגילים לחשוב שהאהבה שהקב"ה אוהב אותנו היא תלויה בדבר.

ומטבע הדברים אנו מחזירים אהבה בהתאם, והאהבה שלנו כלפיו גם תלויה בדבר. מוכנים לאהוב את הקב"ה כשהוא מאיר לנו פנים והכל הולך כרצונו.

צריך לעורר אתכם. ואנו אין לנו אלא לשתוק מול החלל של ההסתר פנים שאנו נמצאים בתוכו.

כי כשעומדים נגד ה' אנו 'משימים את עצמינו כבהמות', בלי דעת, ושותקים. אין לנו השגה בכאב של השכינה ואין לנו השגה בתוכניות של הקב"ה. 'כי לא מחשבותי מחשבותיכם...'

יש מצבים שהם מעבר לגבולות השכל שלנו. אין לנו שום תפיסה בהם. רק מילה אחד נאמרת: איכה?! איך זה יכול להיות? זה בלתי אפשרי, לא נתפס.

וחז"ל אמרו כי השכר בבית אבליים הוא על השתיקה (ברכות ו:). כי האבל אין לו פה ויש לו לקבל את מצבו בשתיקה כמו שנאמר 'וידם אהרון'.

שתיקה והשתוקקות

יש אסונות שקורים לכלל ישראל שאנו עומדים דוממים מולם בלי אפשרות לנתח ולהסביר רק שותקים. כמו שכתב המהר"ל על צרות ישראל, וזה לשונו: *תשים לנגדך ואל יסור מעיניך הצרות אשר היו בעם ה'. וכי אפשר שיבא בהם המספר וישלוט בהם המחשבה, עד כאשר ישים האדם המחשבה על זה - הלא ישתומם, ורעיוניו יבהלו, ולבו ידום ויחרוש בקרבו. כי אם יהיו נאמרים בספור, לא יפול בהם אמונה בלב... הלא אם כל האגמים דיו, וכל קני הים קולמסין, וכל שמים יריעות, וכל בני אדם סופרים, לא יספיקו לכתוב התלאות והצרות המשוונות יוצאים חוץ לטבע ומנהגו של עולם אשר עברו על עם ה'... (נצח ישראל מט).*

שמעתי ממו"ר רבי יונתן דיויד שליט"א כי השתיקה והשתוקקות יש להם שורש אחד. כי לפעמים חייבים לשתוק בבחינת 'מה תצעק אלי', ולפעמים אומרים 'אם החרש תחרישי לעת הזאת...'! כי חייבים לצעוק לה'. אמנם מתוך השתיקה יש לאדם גם ה'השתוקקות'. כי לב היהודי המבטל את עצמו להשי"ת מאמין באמונה שלימה ש'עמו אנכי בצרה' ומשתוקק לקרבתו שהוא יגלה את רוב אהבתו הנסתרת בתוך מצבו. וכן מתוך ההשתוקקות יש שתיקה וביטול להשי"ת. (גם 'וידם אהרון' י"א שהוא מושרש בלשון תקוה כמו שנאמר 'דום לה' והתחולל לו' (תהילים לו, ז) ופירש"י המתן לישועתו). וכשמתגלה ה'אנכי' שנמצא עמנו בצרה אז נקבל נחמה. כי 'אנכי אנכי הוא מוחה פשעים' ו'אנכי אנכי הוא מנחמכם'... הקב"ה מחכה שנגלה את ה'אנכי' של עצמינו שהוא הרצון הפנימי שלנו, ע"י השתיקה על מצבנו הנורא וההשתוקקות להתקרב אליו ית'.

התחלה חדשה

מתחילים שנה חדשה. זה לא מספיק להתחיל מבראשית. הקב"ה דורש יותר. אלא נתחיל מהשורש, מהמחשבה של לפני הבריאה. כי מטרת הבריאה היא ה'מחשבה תחילה', שלפני כל הבריאה. בשנה זו זה הכיוון שלנו. לא מתחילים התחלה סטנדרטית וטבעית, אלא מתחברים לשורש וסיבת כל היקום כולו. ובכך תן פחדך ה' אלוקינו על כל מעשיך. משתוקקים לחיים חדשים לגמרי. כעת שותקים, אמנם בד בבד משתוקקים שיתגלה הקשר שלנו עם הקב"ה ויתקיים מה שבעצם היה אמור להתקיים בשמחת התורה שעבר עלינו. כל עם ישראל חוזרים בתשובה. ורוצים לחבר את הרצון הפנימי שלנו לרצון הפנימי של הקב"ה. שיתחבר האנכי שלנו עם האנכי של הקב"ה. בחדר יחוד, במצב של 'אני ואתם'. נמשיך את הריקוד שלנו, אמנם באופן הרבה יותר נעלה. עתיד הקב"ה לעשות מחול לצדיקים והוא יושב ביניהם בגן עדן וכל אחד מראה באצבעו ואומר זה ה' קוינו לו נגילה ונשמחה בישועתו.

מה למעשה?

אחרי כל הנ"ל יש לשאול 'מה למעשה?'

כלומר, אם הקב"ה רוצה את הלב שלי, והוא ית' רוצה קשר איתי ולא רק מעשים, מאיפה אני אמור להתחיל? האמת היא שזו שאלה כללית מדי, והתשובה היא גם כן כללית. נתחיל מביטחון! אמונה וביטחון!
למעשה:

הרבה יהודים, נמצאים כעת רחוקים מהתורה, אמנם באמת יש להם פוטנציאל מאד גדול להתקרב ליסוד ושורש התורה שזה 'אנכי ה' אלוקיך'. יש להם אמונה. בניצוץ קטן הם נדלקים ומתקרבים. הקב"ה מחכה להם ורוצה בתשובת כל ילדיו.

הקב"ה רוצה לבנות איתנו קשר של אהבה שאינה תלויה בדבר, קשר של 'אנכי' - מי שאנכי. שהרצון הפנימי שלנו יתחבר לרצון הפנימי שלו כביכול. שיהיה קשר אמיתי ובוה נקיים נגילה ונשמחה בו, בו בישועתו, בו בתורתו. שגם הישועה מחוברת בו וגם התורה מחוברת בו ית'.

שמחת תורה בצל מלחמת יום הכיפורים

לפני חמישים שנה בדיוק חגגו כלל ישראל את יום שמחת תורה בצל 'מלחמת יום הכיפורים' שהתמשכה לתוך חג הסוכות ושמחת תורה. לאנשים לא היה חשק לרקוד. הפחד היה מוחשי, הכאב טרי ועדיין היתה אי ודאיות על כל עתידם. איך אפשר לרקוד במצב כזה?

הרב יצחק הוטנר זצ"ל שהיה אז בארץ ישראל, אמר להם, משל למה הדבר דומה, לחולה שהיה לקוי במחלה שהרופאים אמרו שאין להם תרופה למחלתו. אמנם על ידי שמחה הוא יכול להתרפאות. כששמע זאת החולה הוא התאנח, 'איך אפשר לשמוח, הרי חולה אנוש אני?...

במה יש לו לשמוח? בידעה שעל ידי שמחתו הוא יתרפא. כן הסביר הרב יצחק הוטנר זצ"ל כי כשאנו עושים את העבודה שלנו ושמחים בה' בתורתו ובישועתו, עי"ז נזכה לישועה שלימה.

כמובן, לא דברו על שמחה טבעית של כף, שתיית ויסקי וגישמאק חברתי... כי במצב של פחד גם זה לא מדבר אליהם. אלא שמחה פנימית, שמחה בה', לא רק במה שהוא ית' עושה אלא בו עצמו, במי שהוא - אנכי! באמונה זו אפשר להבין, גם כשאין לי כלום, יש לי את הקב"ה. א"כ באו נרקוד עם הקב"ה.

ויש בזה עומק מיוחד, כי טבע האדם להבין את הקשר של הקב"ה איתו כפי שהוא מבין את המערכת היחסים שהוא מכיר באופן כללי. אדם שלא מכיר אהבה שאינה תלויה בדבר, בלי תנאי, יהיה לו קשה להרגיש שהקב"ה אוהב אותו בלי תנאי וממילא יהיה לו קשה להתחבר להקב"ה לאוהב אותו בלי תנאי...

אבל כשאין תנאים, אפשר לרקוד עם הקב"ה במי שאנחנו (באמת) יחד עם מי שהוא - 'אנכי'.

שמחת תורה בוורשא הבווערת

הרב קלונמוס קלמיש זצ"ל הרבי מפיאסעצנא הי"ד היה בתוך גטו וורשא ודיבר דברי תורה מדי שבת בשבתו לפני יהודים צמאים לדבר ה'. והרבי רשם כל דבריו שאמר במשך שנתיים בגאי צלמות והחביאים בכד בתוך האדמה, מצורף עם מכתב בקשה למי שימצא את הכתבים האלו, איני יודע אם אשאר בחיים אבל הני מבקש מכבוד מעלתכם שתביא כתבים אלו לארץ ישראל ופיצם בישראל, 'והשם ירחם עלינו... בתודה מעומק הלב...'

בתוך הכתבים אלו נמצא אמרות קודש שהרבי אמר תחת אש בגטו בשמיני עצרת שמחת תורה תש"ב. אותו יום שנהרג אשתו וגם בתו הי"ד, בכל זאת הוא לא נמנע מלהצטרף ליהודים קדושים בשמחת תורה שהיו רעבים וצמאים לשמוע דבר ה'.

וזה לשונו: *ובשמיני עצרת שהוא בחינת היחוד הגדול ישראל עם הקב"ה כנועד... ותדע שלא בשעה שוב לך לבד, רק בשעה הצמצום ח"ו מתיחד הקב"ה עם ישראל, ומוזה תתגלה הישועה במהרה... עכ"ל הנדפס בספר הנקרא 'אש קודש'. אשריכם ישראל מי כמוך!*

דם יהודי נשפך כמים

דם יהודי נשפך כמים. על כל יחיד ויחיד השכינה אומרת 'קלני מראשי קלני מזרועי' (סנהדרין מו). כביכול שכינה אומרת: כואב לי הראש בשבילו, כואבת לי היד בשבילו... עימו אנכי בצרה. קשה לי שככה אני

כל פעם שאנו נשמע אזעקה, לא נשמע אזעקה לבד, אלא נשמע שהקב"ה צועק אלינו וקורא לנו

'אני רוצה אתכם בחזרה'. הוא צועק אלינו - לא עלינו, אלא אלינו... וקורא לנו, 'שובו אלי, אתם שלי, אני רוצה אתכם בחזרה, שתחיו בשבילי, איתי באמת...'

נשמע את הקריאה הזאת וניקח את זה ללב תוך כדי כל אזעקה ונשתדל לשים ביטחוננו בו.

'ביטחון' זה עבודה כללית ופנימית, שמכניסה אותנו בידיים של הקב"ה, הבטחון בה' מרגיע פחדים ונותנת אימון מוחלט בבורא עולם, שהקב"ה הוא טוב ומטיב, ואני מוכן לקבל מה שהוא רוצה.

ולא רק להתחזק זמנית כדי שאקבל מה שאני רוצה...

וכמובן, כל עבודה פנימית זה עבודת החיים שחודרת בתוך חדרי בטן של האדם, ואי אפשר להאריך בזה, כי זה בעיקר תורה שבעל פה...

ויש להוסיף כי הקב"ה הביא את המצב הזה בעיצומה של שמחת תורה, יום החיתום של כל עבודת האלול, ימים נוראים ר"ה יו"כ סוכות ושמיני

עצרת.

וכאן הבן שואל: מה אפשר לעשות עוד? הרי עשינו את הכל... וכי נעשה עוד סליחות, עוד תשובה...?

אלא נראה כי הקב"ה לא מבקש ממנו עוד... אלא משהו אחר...

במילים אחרים: יותר ממה שהוא רוצה 'ממך', הוא רוצה 'אותך'

הוא רוצה את הלב שלי, את הלב שלך, הלב של כולנו 'תנה בני ליבך לי' (משלי).

ולמעשה, נתחיל עכשיו, מתוך המקום בנפש שמתקשה לתת אימון... נתחיל עם אמונה,

מתוך הבהלה והפחד... נתחיל עם עבודת הביטחון ככה נותנים לה' את הלב שלנו

נשתמש 'בחדר ממ"ד' כחדר יחוד שלנו עם הקב"ה...

שנזכה לישועת ה' כהרף עין, אמן.

הרב מיכאל מירון שליט"א

חיזוק לרגל המצב השורר בארץ הקודש

הקב"ה מראה שארגון גרילה ללא כל ניסיון צבאי רציני, מפתיע בקנה מידה שלא מבייש צבא מקצועי ומאומן, והכל היה מתוכנן לפרטי פרטים. תכנון הפעולה הדהים את גדולי שועלי הקרבות למיניהם. רשימת המחדלים ארוכה, אולם אנו כיהודים מאמינים אמונים על כך שדברים לא קורים לחינם ועל אחת כמה וכמה שהם גדולים ומשמעותיים. וודאי שגם מבחינה מקצועית כל השאלות והתהיות הקשות העולות, מצביעות על כך שהייתה כאן כוונה אלוקית ברורה כדי שהגזירה הקשה תצא לפועל "ועצת ה' היא תקום".

התבוננתי כי לא לחינם ההשגחה העליונה סובבה שהאירוע יתרחש בשמיני עצרת. בו מחד סיימנו את התורה "לעיני כל ישראל", ומיד לאחר מכן עלה חתן בראשית וקראנו על כל בריאת העולם. רבותינו מלמדים אותנו, כי השפע והאור האלוקי במקורם הינם כה גבוהים ועצומים עד כי העולם שלנו "עולם העשייה" לא היה עומד ברוחניות המזוקקת הלזו, הגבוהה למעלה מאלפי מונים ממדותיו. לשם כך הקב"ה הוריד את השפע שעבר תהליך שנקרא השתלשלות, עד שהוא התעבה התגשם והותאם לעולם הגשמי שלנו.

יתר על כן לימדונו רבותינו שכל מאורע גשמי בעולם שלנו, הוא פרי תוצאה של התרחשות רוחנית. ואם רואים ששני עמים נלחמים ביניהם, אות היא כי המלחמה האמתית מתרחשת בזירה השמימית בין השרים שלהם, והדבר משתקף בעולם שלנו בצורת מלחמה.

ידיעה נוספת שחשובה להבנת הסוגיא לעומקה - ידועים דברי הכוזרי כי העולם שלנו מחולק לכמה סיווגים. חי צומח ודומם. אלא שבספרים הקדושים מבואר כי בין כל הדרגות יש גם דרגות ביניים. כך שבין הדומם לצומח יש את האלמוגים סוג של צמח לא כזה הצומח על פני האדמה, בחינה של מין צמח דומם. וכן בין הצומח לחי יש את הצמח - חיה הנקרא אנדי השדה. מין צמח חי טורף שלא מצוי ומוכר היום, שהיה מחובר בטבורו לאדמה, וכל מי שהיה מתקרב לרדיוס מרחב התנועה שלו הוא היה הורג אותו. ומסבירים הספרים הקדושים כי דרגות ביניים נועדו כדי להורות על כך שמי שברא את זה ברא גם את זה.

ממדי הזוועה הקשים הולכים ונחשפים, ההיקפים של הנרצחים הקדושים רק עולים ומתגלים. נדמה כי טרגדיה שכזו, טבח מטלטל שכזה לא נראה שנים מאז השואה, ודאי לא בארץ ישראל. תחושת האבל הכבדה לא ניתנת לתיאור. הייתה לי מין תחושה במוצאי שמחת תורה כי מדובר בערב תשעה באב, ולא במוצאי חג המשמחים ביותר בלוח השנה היהודי.

אכן נפל דבר בישראל, שמחת תורה - חג שמיני עצרת בו השמחה חוצה יבשות ומגזרים, נהפכה לתונה ולאבל קולקטיבי - "נהפך לאבל מחולנו". חג שמחת תורה התשפ"ד, יזכר לנצח כיום בו נטבחו מאות רבות (המספרים לצערנו לא עוצרים), ובאכזריות נוראה של מרצחים שפלים חסרי רחמים.

הלב היהודי מתפלג למשמע העדויות הנוראות ומסכת הייסורים העוברת על משפחות הנעדרים והשבויים. לא ניתן להכיל את כל הסיפורים שאט אט זולגים ונודעים. עדויות על ילדים שהתחבאו בארון למעלה מעשרים וארבע שעות, תוך כדי שטבחו בהוריהם בסלון הבית. וכן ילדים יהודיים שנפלו בשבי ואוכסנו בכלוב של ציפורים, תוך לעג צחוק וקריאות "יאהוד". לא נתפס ולא מובן.

וכמו תמיד יש את הקריאות לוועדות חקירה, מחדלי הצבא וכו'. הכל טוב ויפה, ואת חשבון הנפש מהסוג הזה, צריכים הגורמים המקצועיים לעשות. לנו זה לא משנה, לא מעלה ולא מוריד, ויותר מכך אף מפספס את המטרה. כיון שאנו כיהודים מאמינים, צריכים לעשות עם עצמנו חשבון נפש פשוט, מה בורא עולם רוצה מאתנו, על מה חרי האף הגדול הזה. ובפרט שהדבר אירע בארץ ישראל עליה נאמר "עיני ה' אלוקיך בה מראשית שנה ועד אחרית שנה". וחרף ההשגחה האלוקית ההדוקה, קורה כאן אירוע קשה כמותו לא ידענו עשרות שנים.

לפני שנתחיל, נציין את שיעור המוסר הגדול שהקב"ה לימד אותנו בנושא מגבלות הכח. נושא ה"כוח ועוצם ידי" הולך וצובר תאוצה, אמירות ברברניות מפי ראשי המדינה הולכים ונשמעים, כאילו הם אלו שיכו במחבלים, הם אלו שיחליטו היכן בטוח לגור ולחיות. והנה כאן

והשאלה הגדולה היא מה לעשות, אלא שבתורתנו הקדושה יש למענה לכל מצב ולכל תרחיש, כי היא תורת חיים. וכלשון מהר"ל "התורה היא סדר העולם".

וכך אמרו רבותינו "הרוצה להינצל מחבלי משיח יעסוק בתורה ובגמילות חסדים". ראשית בעניין חבלי המשיח ידועים דברי הגר"א - שכשם שלפני לידה ישנם צירים, וככל שהצירים הולכים ומתגברים הדבר מבשר על הקרבה ללידה, כך חבלי הלידה טרם הגאולה יתגברו, וככל שהצירים יתגברו הדבר מוכיח על הגאולה שעומדת בפתח. וידוע שמרן הגר"ח קנייבסקי זצ"ל עוד טרם פטירתו, הורה לרבים מבני חו"ל לעלות לארץ הקודש באומרו כי המשיח כבר מגיע.

העצה הראשונה היא לעסוק בתורה. וכבר ידוע שהתורה מגינה ומצילה בין כשעוסקים בה ובין כשלא, כי כוחה כל כך עצום עד כי היא שומרת ומסככת על האדם. ולכן היא נקראת תורת חיים. והעצה השנייה היא לעסוק בגמילות חסדים. ובזוהר (ח"א) מובא כי כשאדם עושה חסד הוא מעורר חסד עליון עליו ועל כל העולם כולו. ומי הוא זה שלא צריך את חסדיו של הבורא יתברך.

נסיים בדברי המדרש המטלטלים על עשרת הרוגי מלכות - שר' ישמעאל כהן גדול קיבל את הבשורה הוא הזכיר את השם המפורש ועלה למעלה כדי לבדוק את דבר הגזירה. והנה כשעלה הוא פגש את המלאך מט' שחבק אותו ובכה. לשאלת ר' ישמעאל למה הוא בוכה ענה לו בא עמי. והכניסו להיכל בו נראו גזירות קשות ונראות. שאל אותו למי אלו מיעדות, וענה לו המלאך לישראל. והכניסו למקום נוסף בו ראו גזירות קשות יותר מהקודמות, ואמר לו שאף אלה על ישראל.

הוסיף המלאך כשכלל ישראל מתקבצים בבתי כנסיות ועונים אמן יהא שמייה רבא בכל כוחם (בכל העוצמה הקולית, וכן בכל הכוונה ששמו הגדול של ה' יתברך יהא מבורך בכל ארבע העולמות וכו') הם מונעים מגזירות אלו לצאת אל הפועל.

נסכם כי זמן זה הינו זמן לחשבון נפש מעמיק ואישי, ולב יודע מרת נפשו, ויהי רצון שאבינו אב הרחמן יאמר די לצרותינו, ומעו יצא מתוק, ובמהרה בימינו ממש נזכה לגאולה השלימה בחסד וברחמים אמן.

נכתב לע"נ הקדושים הנרצחים הי"ד, להשבת השבויים, למציאת הנעדרים, לרפואת הפצועים, ולהצלת והגנת כלל ישראל מכל מרעין בישינ.

וכאן אומרים רבותינו כי בין עם ישראל לאומות העולם ישנה מדרגת ביניים. והם בני ישמעאל. עליו נאמר בתורה (בראשית טז' יב) "והוא יהיה פרא אדם". דהיינו הוא מחד אדם השייך למחלקת האנושות אולם הוא פרא. להבין את משמעות המושג פרא, נביא את דברי הרש"ר הירש זצ"ל (שם) "וזאת בייחוד הוראת פרא, בן חורין שהוא פטור מעול אדם וחופשי משעבוד העיר.. חית הבר שאינה סובלת שעבוד העיר.. המילה האחת פרא מציינת את האופי החברתי של הישמעאלים". זהו עם ללא תכתיבים, הוא לא מקבל את מינימום התרבות המקובלת אפילו אצל הגויים, אם באתיקה של עתות מלחמה מקובל כי לא נוגעים ולא פוגעים בזקנים נשים וילדים, אצל הישמעאלים אין מושג שכזה, וכל הדרכים כשרות להשגת המטרה שלהם.

וכבר הובא בשם החפץ חיים זצ"ל (שולחן גבוה עמ' עח) תורתנו היא נצחית, ואם נאמר כי ישמעאל הינו פרא אדם, אזי אף אם ינסו להנך אותם ולהקנות להם מוסר וערכים זה לא יצליח. והתבטא - אוי מי יודע מה הפרא אדם הזה עוד עלול לעשות לכלל ישראל באחרית הימים.

על הפסוק בתהלים (קכד) "לולי ה' שהיה לנו בקום עלינו אדם", כותב ר' חיים ויטאל (עץ הדעת טוב) כי אדם הכוונה לישמעאל, שבשונה מכל האומות שהרגו בנו ורדפו אותנו, זה היה מחמת שסירבנו להמיר דתנו וללכת בדרכיהם. אולם בקרב בני ישמעאל, השנאה היא ללא כל סיבה הנראית לעין, לא רצינואלית לחלוטין. כל רצונם הוא פשוט לראות אותנו לא קיימים בעולם. וכבר אמר אחד מגדולי מנהיגיהם בעבר - אנחנו נזרוק את כל היהודים לים.

ובאמת מעניין למה דווקא בני ישמעאל נבחרו להיות אלו שיצרו לנו באחרית הימים. אלא שבמדרש מבואר (פרקי דר"א לב) "עתיד הקב"ה לשמוע בקול נאקת העם ממה שעתידין בני ישמעאל לעשות בארץ באחרית הימים". וביאר בספר ממעמקים (בראשית עמ' 110) שאם כלל ישראל לא יתחזקו מעצמם באמונה, הקב"ה יצטרך לעורר אותם שיחזרו למעלתם. ודווקא על ישמעאל יוטל התפקיד. והדרך בה הוא יבחר להשיג את רצונותיו תהיה בדרך של "פרא אדם", היינו דרך החורגת מכל מהלך נורמאלי. ובפרט שבשמו של ישמעאל יש שם ה', ואמרו כבר רבותינו (פרקי דר"א ל') "השווה הקב"ה שמו של ישמעאל לשמו של ישראל". ובזה הם נדמים לנו וטוענים לכתר.

אופן ב', כל שהמעמיד הוא מעמיד של הסכך דייקא, דהיינו, שכל עניינו בסוכה הוא בהעמדת הסכך, חשיב מעמיד בדבר המקבל טומאה, משא"כ היכא שעניינו הוא העמדת הדפנות אלא שסומך את הסכך ע"ג הדפנות אין בו משום מעמיד בדבר המקבל טומאה שאין חשש שיבוא לסכך כיון שאין לו שייכות כלל עם הסכך.

אופן ג', וכך נקט החזו"א, כל שאינו משמש בסוכה אלא מעשה קרקע בעלמא לא חשיב מעמיד ואם אינו קרקע אלא דופן כיון שהסכך נסמך עליו חשיב מעמיד בדבר המקבל טומאה. ודקדק כן מלשון הרמב"ן שכתב 'דמעשה קרקע בעלמא קעביד', אמנם גם לאופן הב' יבואר שפיר לשון הרמב"ן דעיקר כוונת הרמב"ן שאין שם מעמיד הסכך קרוי על האילן כיון שאין עניינו בסוכה העמדת הסכך אלא קרקע הסוכה, והוא הדין בדפנות הנסמכות בדבר המקבל טומאה שאין עניינו של המעמיד העמדת הסכך אלא העמדת הדפנות.

והנה אמת ונכון שהוכיח הרב הנ"ל שיש הסוברים כאופן הב' אבל האופן הג' הוא חידושו של מרן בעל החזו"א. כ"ז מלבד מה שיש לומר שכלונסאות הסוכה חשיבי כחלק מהסכך כמו שהביא הרב הנ"ל מהחזו"א, וכע"ז מבואר במג"א. אמנם בזה י"ל דכל מקרה לגופו ולעניינו, ואכמ"ל.

הרב אלכסנדר לנדא הרחיב והעמיק כיד ה' הטובה עליו, בעומק העיון ובסברא ישרה, בדין מעמיד דמעמיד, והאריך להראות שעיקר סברתו של החזו"א מקורה טהור בדברי כמה מגדולי הפוסקים ואיננה חידוש שלא שמעתו אוזן מעולם.

והנה עיקר החלוקה בין 'מעמיד' ל'מעמיד דמעמיד' מבוארת בדברי הראשונים שהק' מה בין הסומך סוכתו בכרעי המיטה לעושה סוכתו בראש האילן. וביארו שבמתני' דהעושה סוכתו בראש האילן אין הסכך סומך על האילן אלא קרקע הסוכה נתון באילן ונעץ קונדיסין של עץ בקרקע הסוכה וסיכך עליהן. ולא אסרו חכמים אלא שלא להעמיד את הסכך עצמו בדבר הפסול לסכך שמא יבוא לסכך בו.

ולכאורה ישנם ג' אפשרויות ללמוד את חילוקם של הראשונים. אופן א', כמו שלמדו הגר"א המג"א והמשנ"ב, האם הסכך עצמו נסמך באופן ישיר ללא אמצעי בדבר המקבל טומאה, וכך נראה ממה שכתב הרמב"ן במלחמות דמירי אף שסמך את הסכך בצדדי האילן כדאיתא בשבת קנד והיינו שחק ביה באילן ושם הניח את מעמידי הסכך ומשמע שבכל אופן שהוא כל שהסכך לא מונח על גוף האילן, שרי.

עמק תשובה

הערות והארות על הנכתב בגליונות קודמים

המשנ"ב בשם היעב"ץ לבין מה שכתוב במור וקציעה, שהמשנ"ב כתב בשמו שאם נזכר מיד אחר התפילה צריך לחזור, ואילו במור וקציעה עצמו כתוב שאפילו אם נזכר מייד אחרי תפילתו לא חוזר

כמו כן במור וקציעה עצמו מוצג הדין שאם היה מונח בזיכרונו **תוך כדי התפילה** לומר את אותה הזכרה לא צריך לחזור, ואילו במשנ"ב מובא שאם היה בדעתו לפני התפילה (פשוט שכך כוונתו שכתב זו"ל - "היה בדעתו לזכור המאורע בתוך התפילה")

כמו כן במאמרו כתב להבחין בין כמה סוגים של ספקות, ויש לציין בזה במה שכתב שבט הלוי (ח"ח סימן קסג) שגם בזמננו שלא מכוונים בתפילה והמחשבות מטרדות את האדם - עדיין פוסקים להלכה את דינו של המור וקציעה וכפי שפסק המשנ"ב.

מרתק להוסיף במה שכתב שם כנגד הטענה שאמר לו הגה"צ מדעברעצין שבזמננו א"א לפסוק להקל על פי פסקם של הט"ז והמור וקציעה מכיוון ש: א- בזמננו אנשים טרודים ולא מכוונים כל כך בתפילה ב- מוכח ממה שהשו"ע לא פסק את העצה הזו של הט"ז והמור וקציעה שאדם יכול באופן כללי לפני התפילה וישים בדעתו לומר את אותה הזכרה?

ודחה את טענתו שבט הלוי, ואמר שאין ראייה שהשו"ע לא מסכים עם הט"ז מכיוון שהט"ז והמור וקציעה והמשנ"ב כולם אמרו את פסק בדעת השו"ע ולא לחלוק עליו.

ובעיקר הטענה שיש ראייה ממה שלא כתב השו"ע עצה ודין זה - כתב לדחות שאין ראייה, מכיוון שהרבה פעמים אותו אדם ששוכח אם אמר הזכרה מסוימת ישכח גם להניח הדבר בדעתו לפני התפילה לומר את אותה הזכרה, וממילא אין זו עצה שווה ודין מוגדר לכולם כמו העצה שכתב השו"ע באמירת צ' פעם.

ותלמוד גדול מאן, שאין להשתמש בכל מקום בטענה של "אם דין זה נכון, למה לא הזכירו השו"ע?", והדברים פשוטים למעיין הקבוע בדבריו.

הרב נבו פריימן שליט"א

הרב דוד הוך הניף את ידו והאריך בטוטו"ד בדיני הפסק בסוכה וכו' וחדש חידושים נפלאים.

והנה בעיקר קו' שהק' מ"ט לא ראה המג"א סתירה הא דבסוכה הליכה לבית הכסא לא חשיבא הפסק משא"כ בתפילין. ולעניין יציאה ע"ד לחזור ולהניח מיד הק' המג"א ע"ד המחבר דבסוכה ל"ה הפסק א"כ מ"ט בתפילין הוי הפסק.

ראשית כל יש להעיר דבמג"א (סי' כ"ה סק"ב) כתב שבבית הכסא דידן סמוך לבית אף בית הכסא ל"ה הפסק לעניין תפילין, ורק בבית הכיסא בזמננו שהיו בשדות הוי הפסק משום שהוא הפסק לזמן ארוך, א"כ המג"א לשיטתו אין כאן קו' דאד"נ אף בתפילין בית הכסא ל"ה הפסק. אמנם יעוי' רע"א שם משה"ק עליו.

ובעיקר הקו' נ"ל דיש לומר כך, דחלוק דין בית הכסא בתפילין מדין בית הכסא בסוכה, דתפילין קדושות הן ואסור להכניסן במקום הטינופת, וכן אסור לעשות בהם צרכיו, ואפילו הפחה בתפילין אסורה. משא"כ סוכה זה מדין בזיון הסוכה, וכדין הוצאת קערות אחר אכילה, וכי מי שיוצא מהסוכה כדי להוציא ממנה קערות לאחר אכילה יתחייב לברך שוב כשחוזר? ודין בית הכסא ביחס לסוכה הוא כדין קערות, ואינו כתפילין שהוא סתירה לגוף המצווה ואינו רק ניהוג כבוד או בזיון. הרב יצחק שרייבר שליט"א

תגובה למאמרו של ר' יצחק שרייבר "ספק אם הזכיר הזכרות המעכבות"

ראשית, סודרו הדברים בטוב טעם מהט"ז עד ליעב"ץ עד לפסיקתו הסופית של המשנ"ב.

והריני להרחיב מעט בנושא זה, ראשית כל, ידוע כבר, וכן העיר הגרשו"א (שש"כ ח"ג פנ"ז הערה יז) שישנם שינויים ממה שכתב

דיני קדושת בית הכנסת

וכשנכנס ילמוד קצת [עיין שעה"צ קנא ב דמשמע קצת דבאין עיצה אחרת אין איסור להיכנס מפני הגשמים אם לומד קצת].

1] אסור להשאיר פלפון דולק בבית הכנסת ששמיעת קול צלצול הוא קלות ראש בבית הכנסת, וגם על רטט אין להשאיר שפעמים נשמע וגם גורם לאדם חוסר ריכוז בתפילה.

2] מסתבר שכיום שאין רגילים בעישון דיש לחשוש שעישון בבית הכנסת הוא בגדר קלות ראש.

איסור קפנדריא בבית הכנסת

3] אסור להיכנס לבית הכנסת כדי לקצר דרכו לעבור דרך הפתח השני למקום אחר, ואם נכנס לשהות בבית

הכנסת מותר לצאת דרך הפתח השני, ויש בזה גם מצוה מפני שמראה בזה שמחבב את בית הכנסת [שו"ע קנ"א ה"ב ס"ק כא].

4] יש מקילים שאם זקוק לקצר הדרך ואין לו עיצה אחרת יכנס לבית הכנסת וישב שם ויאמר פסוק או ישהה שם מעט זמן ואח"כ ייצא [ביאור הלכה קנ"א ד"ה לעשות דרך, ושער הציון שם ב].

5] כשיש בית הכנסת שיש בו חדר לפניו מחדר ואין אפשרות להגיע לפנימי בלי להגיע לחיצון אין בזה חשש איסור קפנדריא, אבל כשיש אפשרות אחרת יש לדון בזה [מ"ב דרשו קנ"א ה"ב 6 בשם חוט שני], ומהגרמ"ש קלין שמעתי דיש להקל בזה, ומצוי שאלה זו בבית הכנסת תורה ותפלה בשלב ב' ושמעתי ממנו דיש להקל לעבור דרך הבית הכנסת הקידמי להגיע לבית המדרש הפנימי כיון דגם הקידמי שייך לאותו בית מדרש הכל נידון כאחד.

א] מהפסוק ומקדשי תיראו לומדים דגם מקדש מעט יש בו דין מורא מקדש [מ"ב קנ"א א א], ונחלקו הפוסקים אם הוא איסור תורה או רק אסמכתא מדרבנן, ונ"מ לספיקות [עיין שדי חמד כללים מערכת ב' אות מ"ג] הביא כל השיטות בזה, ועיין חיי אדם כלל י"ז סעי' ו' נקט לדינא דזה דאורייתא, ולמעשה צ"ע, ועיין שבט הלוי ג' י"ג וה' כ"ה.

איסור קלות ראש בבית הכנסת

ב] בתי כנסיות ובתי מדרשות אין נוהגין בהם קלות ראש כגון שחוק והיתול ושיחה בטילה [שו"ע קנא א], וגם שיחה לצורך פרנסה אסור, וק"ו דבורי פוליטיקה וכדו' רק דיבורים לצרכי מצוה כגון צרכי צדקה או דיבורי פירגון לשני מותר שהם דיבורי מצוה.

ג] וכן אין נכנסים בהם מפני החום או מפני הגשם, וגם אם לומד קצת כשנכנס מפני הגשם אין מועיל כיון שעיקר כניסתו הוא כדי להינצל מהגשם או מהחום, אלא אם כן היה עוסק בלימוד וקשה לו ללמוד בחוץ מפני הגשם או מפני החום יכול להיכנס [שו"ע קנ"א א ומ"ב ס"ק ד].

ד] וגם בית הכנסת שהתנו בעת הקמתו שלא יחול עליו קדושה לענין דברים מסויימים לענין זה אין מועיל שיהיה מותר לנהוג קלות ראש ולכן שיחה בטילה ק"ו שחוק וקלות ראש וכן להיכנס לבית הכנסת מפני החום או מפני הגשם אסור [שו"ע קנ"א י"א].

ה] יש לדון אם מותר להיכנס לבית הכנסת בשעת אזעקה כדי למצוא מחסה, ובמקום פיקו"נ ודאי שרי, השאלה רק במקום שאין הסכנה גדולה רק יותר רגוע בבית הכנסת, ובכה"ג כשיש לו אפשרות להיכנס לבית אחר לא יכנס לבית הכנסת, אבל כשאין לו אפשרות אחרת מותר

עומקה של הלכה

הגאון רבי ישראל משה בלוי שליט"א

רב ביהכ"ס הגדול תורה ותפילה ומרבני בית ההוראה

[ז] יש להסתפק בית הכנסת שהוא גם בית המדרש אם שרי לאכל אדם שינת עראי או כיון דיש בו גם קדושת בית הכנסת אסור [ביאור הלכה קנ"א א] אבל בבית המדרש.

דין תלמיד חכם

[ח] תלמיד חכם היינו מי שלומד בקביעות בבית הכנסת מותר בשעת הדחק לאכול ולשתות ולישן אפילו שינת קבע בבית הכנסת, ומ"מ אסור בשיחה בטילה ושחוק וקלות ראש וכניסה מפני החמה והגשמים וקפנדריא שגם ת"ח מזהר על מוראה מקדש [קנ"א א ומ"ב וז].

[ט] אם כדי להחמיר יצטרך הת"ח ללכת לביתו לאכות חשוב שעת הדחק.

[כ] בבית המדרש מותר גם שלא בשעת הדחק לת"ח שקבוע ללמוד שם לאכול ולשתות ולישן שינת קבע, לפי שהוא חשוב כביתו, [קנ"א ח], ומסתמת הביאור הלכה שנסתפק בד"ה אבל בבית המדרש על כל אדם שנת עראי ולא על ת"ח משמע דגם בית הכנסת שמשמש גם כבית המדרש ג"כ שרי לת"ח.

כשעשות תנאי כשהקימו בית הכנסת

[א] כשעשו תנאי בעת הקמת בית הכנסת שיהיה מותר לאכול ולשתות בו נחלקו הפוסקים אם מהני בארץ ישראל ודעת השו"ע להחמיר בזה, ויש שמקילים בזה, ונהגו להקל על סמך זה עשיית קידושים בבית הכנסת וכיו"ב [שו"ע קנ"א יא וביאור הלכה ד"ה אבל בבתי כנסיות].

[ב] לכו"ע אסור שחוק וקלות ראש ושיחה בטילה ואין מועיל על זה תנאי [שעה"צ קנ"א כ וח"ח פתיחה עשין ז].

[יא] איסור קפנדריא הוא מגדר קלות ראש וגם כשעשו תנאי אין מועיל [משמעות המ"ב קנא ו' דכלל איסור קפנדריא יחד עם איסור שחוק וקלות ראש].

[יב] אסור להיכנס לבית הכנסת שלא לצורך מצוה, ואם אין לו ברירה וצריך לדבר באופן נחוץ עם אדם היושב שם יכנס ויקרא פסוק או יבקש מאחר שיקרא בפניו פסוק או ישב מעט בביהכ"נ ואח"כ יקרא לו, אבל לא יקרא לו ואח"כ ילמוד שם [שו"ע קנ"א א' ומ"ב י"ב], וכשיש לו אפשרות אחרת כגון שיכול לבקש מאחד שכבר נמצא בבית הכנסת לקרוא לו לא יכנס על סמך שישב קצת.

[יג] יש להסתפק אם מועיל סמיכה באופן שאם ינטל הדבר יפול אם גם כן מועיל לענין זה או צריך דוקא ישיבה, ואין להקל בזה אלא יש לשבת לקיים הפסוק אשרי יושבי ביתך.

איסור אכילה ושתיה טיול ושינה

[יד] אסור לטייל ולאכול ולשתות בבית הכנסת [שו"ע קנ"א א], וטיול נקרא כשמסתובב בבית הכנסת ללא שום מטרה.

[טו] אסור לישון בבית הכנסת אפילו שינת ארעי [שו"ע קנ"א ג], ויש להסתפק בשינה פחות מכשיעור הילוך מאה אמה אם גם אסור, עיין מ"ב תרל"ט י"ט ומ"ד ד ומ"ז כ"ג, ושיעור זה הוא 54 שניות ויותר מזה ודאי אסור, ויתכן דתלוי אם הולך לישון בכונה דאסור אפילו עראי בין מנמנם לאונסו].

דיני בית המדרש

[טז] בית המדרש קדושתו חמורה מבית הכנסת, ומ"מ לגבי שינה הוא יותר קל דיש מקילים דמותר למי שלומד בו לישן שינת עראי [שו"ע קנ"א ו ומ"ב ס"ק ט"ז], ויש לעיין מה גדר עראי ומה גדר קבע לענין זה.

פרסום הנס דבריאת העולם

אלוה מחדשו, ויודע ומשגיח ויכול, והם עדים נאמנים באמונת הבורא ובתורה כולה. והוסיף הרמב"ן וכתב "ובעבור כי הקדוש ברוך הוא לא יעשה אות ומופת בכל דור לעיני כל רשע או כופר, יצוה אותנו שנעשה תמיד זכרון ואות לאשר ראו עינינו, ונתתיק הדבר אל בנינו, ובניהם לבניהם, ובניהם לדור אחרון".

ונמצא דתכלית פרסום הנס דיציאת מצרים [וכן הוא בנס דחנוכה ושאר הניסים] הוא מכיון שהנס מורה ומגלה ומוכיח את השגחת הקב"ה בעולם ושהכל שלו והוא כל יכול, אלא שתחת אשר יעשה הקב"ה כן בכל דור ודור, עשה כן הקב"ה פעם אחת וציוונו לפרסם הנס ולגלותו לדורות הבאים.

ונראה לפי זה דאע"פ שבריאת העולם ג"כ הוי נס שברא העולם יש מאין, מכל מקום אין זה דומה לנס דיציאת מצרים,

דשאני הנס דיציאת מצרים שהיה זה על דרך מקרה, ואינו נס המתחדש בכל עת ובכל שעה, ולכן דווקא בנס דיציאת מצרים נצטוונו לעשות זכרון לנס באופן שיהיה בו פרסום לדורות הבאים, דכל ענין הפרסום הוא לפרסם את הידיעה של האדם על מה שארע לאחרים שאינם יודעים, אבל הנס דבריאת העולם אין בו ידיעת המעשה של האדם יותר מאחרים, שהרי אין כאן מעשה שארע בעבר על דרך מקרה, שאנו מצווים לפרסמו למי שאינו יודע, אלא נס זה של בריאת העולם כולם שוים בו, והוא נס שמתחדש בכל יום ויום, ועל כן לא בא הצינוי בזה לפרסם הנס ולגלותו לדורות הבאים, אלא הוא ציווי על כל אחד ואחד לעשות לעצמו זכר למעשה בראשית, להחמיר האמונה בליבנו שמה שאנו רואים בעינינו את כל הבריאה אין זה נעשה מעצמו אלא הכל בגזירת עליון.

ואדרבה נראה דהלא כל מה שגורם שיבוש הדעת והאמונה בא מכח הטבע, שמנהגו של עולם ומקרהו גורמים לחשוב שאין הקב"ה משגיח בעולמו ועוזב את העולם למקרים, ועל ידי הנס מתפרסם שאין העולם מתנהג ע"פ הטבע, וא"כ פשוט שכל חובת פרסום הנס הוא רק בניסים שבאו אחר הבריאה שהם גורמים את שיבוש האמונה בבריאה, אבל בעצם הבריאה לא נאמר ענין הפרסום.

ודן הן דברי הרמב"ן שם "ומן הנסים הגדולים המפורסמים אדם מודה בנסים הנסתרים שהם יסוד התורה כלה, שאין לאדם חלק בתורת משה

קושיית האחרונים מדוע ניסי יציאת מצרים וחנוכה עדיפי על נס בריאת העולם

בשו"ת שבות יעקב (ח"ג סי' מ"ט, הובא בשערי תשובה סימן תרע"ח סק"א) הקשה על המבואר בגמ' (שבת כג:) דנר חנוכה עדיף מקידוש היום משום דנר חנוכה יש בו פרסומי ניסא משא"כ קידוש היום, והקשה על זה השבות יעקב דהא גם בקידוש היום איכא זיכרון לנס, שהרי בקידוש הוא מעיד שהקב"ה ברא עולמו ונח ביום השביעי, ואין לך נס גדול מזה שברא כל הבריות מאין בדיבור בעלמא וצמצם לנוח ביום השביעי.

וכתב ליישב דהן אמנם דבריאת העולם היא נס יותר גדול מהנס דחנוכה, מ"מ נר חנוכה עדיף משום שהוא נעשה ברשות הרבים, והוי פרסום הנס לרבים, משא"כ קידוש היום אין בו פרסום הנס לרבים, ולכן נר חנוכה עדיף על קידוש היום.

וכעין זה כתב באבני נור (סימן תק"א) בנוגע להקושיה מאי טעמא ד' כוסות קודמים לקידוש היום לענין שצריך למכור כסותו בשביל זה, וז"ל, דהנה צריך להבין מאי טעמא קודם לקידוש היום משום פרסומי ניסא הלא שבת הוא עדות על חידוש העולם כמו שאומרים זכר למעשה בראשית, וחידוש העולם יש מאין יותר פלא מנסים של יציאת מצרים וכו', ואם כן כיון דבארבע כוסות חשובים פרסומי ניסא שמתפרסמים יציאת מצרים, שבת נמי יחשב פרסומי ניסא שמפרסם חידוש העולם, וצריך לומר שאני המצוות שבלייל פסח הם לפרסם לבניו ובני ביתו כדכתיב והגדת לבנך, מה שאין כן שבת שהוא רק לעצמו, ע"כ.

הטעם דנס חנוכה ויצי"מ מחייבים בפרסום ונס בריאת העולם אינו מחייב פרסום

ובאמת דבר זה גופא צריך תלמוד מדוע נתקן חובת פרסום הנס של חנוכה באופן שיהיה פרסום לרבים, וכן פרסום הנס של יציאת מצרים נתקן באופן שהוא לפרסם לבניו ובני ביתו, ואילו פרסום הנס של בריאת העולם הבא על ידי קידוש היום, לא נתקן באופן של פרסום לבניו או לרבים, אלא הוא חובה של כל אחד לעצמו.

ונראה בזה ע"פ דברי הרמב"ן הנוודעים בסוף פרשת בא, שתכלית כל הניסים היא להכחיש דעת הכופרים, כי המופת הנפלא מורה שיש לעולם

עומקא דשימעתתא הרב יעקב ישראל יהל שלויט"א

אם גבורות השם לבדם מחייבים בשירה או דבועין נמי גם טובות השם כדי להתחייב בשירה, ע"ש.

והמתבאר מזה דאע"פ שכל בריאת הטבע הוא נס גמור, מ"מ נס גלוי מחייב בהלל יותר מהנס הנסתר, דזהו עיקר עניינו של הנס שהוא מחייב בשירה מצד עצם היותו מראה גבורות השם בעולם, וזה שורש המכוון בהא דבריאת העולם לא הוי נס המחייב בפרסום, דרק אחרי שנוצרה ההנהגה הטבעית אז הוי מצב שכל שינוי מהטבע מחייב בהלל, אבל עצם יצירת העולם אינה מחייבת בהלל.

והוא מאי דאיתא בגמ' (שבת ק"ח): דהקורא הלל בכל יום הרי זה מחרף ומגדף, ועי"ש במהרש"א שביאר דהלל נתקן בימים מיוחדים על הנס לפרסם כי הקדוש ברוך הוא בעל היכולת לשנות טבע הבריאה ששינה בימים אלו, וכעין זה כתב המהר"ל בהקדמה שניה לגבורות השם.

ענין פרסום הנס יסודו מחמת ההודאה וזה אין שייך בבריאת העולם ובאופן שלישי ניתן לבאר הטעם דפרסום הנס דיציאת מצרים ונס חנוכה עדיפי על נס בריאת העולם ע"פ דרכו של העמק ברכה שמסתפק אם גבורות ה' מחייבים בהלל בלא שיש בהם הטבה לישראל.

ונראה דאי נימא דרק במקום שהנס הביא טובה לישראל או יש דין הלל, א"כ יש לומר דבריאת העולם אע"פ שהיא בגדר נס, מ"מ אין כאן הטבה במחייבת בהלל, דענין ההטבה המחייב בהלל הוא כאשר נמצא בצרה והקב"ה מוציא מן הצרה, או שאדם זה היה נעדר איזה טובה, ועתה זכה לטובה וכדו', אבל בבריאת העולם לא היו בני אדם שקיבלו טובה, אלא זה עצמו היה היצירה של בני האדם, ואין זה מן הניסים שבמהותם הם הטבה המחייבים בהלל ופרסום הנס.

וענין זה דתכלית פרסום הנס יסודו מחמת הודאה, יש ללמוד כן מלשון הרמב"ם בהלכות חנוכה פ"ד הי"ב "מצות נר חנוכה מצוה חביבה היא עד מאד וצריך אדם להזהר בה כדי להודיע הנס ולהוסיף בשבח האל והודיה לו על הנסים שעשה לנו", וגם בהגדה של פסח אחר אמירת כל סיפור ההגדה אנו אומרים לפיכך אנו חייבים להודות וכו', באופן דמתבאר מזה דתכלית פרסום הנס היא משום ההודאה, וכל זה לא שייך בבריאת העולם, ודו"ק.

רבינו עד שנאמין בכל דברינו ומקרינו שכלם נסים אין בהם טבע ומנהגו של עולם, בין ברבים בין ביחיד, אלא אם יעשה המצות יצליחנו שכרו, ואם יעבור עליהם יכריחנו ענשו, הכל בגורת עליון".

דעת הגר"י ענגיל דבריאת העולם אינה חשובה נס

ובגליוני הש"ס (שבת שם) כתב ליישב קושיית השבות יעקב באופן אחר, וז"ל, וגוף הקושיא לא קשה מידי, דאצלו יתברך בעל היכולת כולם לא שייך ענין נס כלל, ואך אחרי שנברא העולם והוקבע בה המנהג הטבעי, לכן כל מה שהקב"ה כביכול משנה הטבע הוא נס, ומשא"כ הבריאה עצמה שלא היה עדיין טבע כלל, אין זה בגדר נס, ומה שצריך להזכיר מעשה בראשית הוא לפי שיש אפיקורסים המכחישים רח"ל חדוש העולם, אבל אינו נס כלל, עכ"ל.

ואפשר שבעיקר הדבר סובר הוא כהשבות יעקב והאבני נזר, דשניהם מודים דבריאת העולם אינה מן הניסים שנצטוונו לפרסום, משום שאין כאן שינוי מן הטבע שהונהג בו העולם, אלא שנתווכחו בהגדרת בריאת העולם אם חשובה היא נס, אבל בעיקר הדבר אין מחלוקת שאין נס בריאת העולם כנס יציאת מצרים. [ויתכן שמחלוקתם היא בגדרי הניסים, שהמהר"ל בהקדמה לגבורות ה' נחלק עם הרמב"ם שסובר שהנס הוא שינוי של הטבע, והמהר"ל עצמו סובר שמתחילה נבראו ב' עולמות עולם של טבע ועולם של נס, וכל אחד מונהג באחד מן העולמות לפי דרגתו, ואכמ"ל בזה]

ויש לפרש ולהוסיף בכונתו ע"פ מה שידוע להקשות בעיקר חובת ההלל וההודאה על הניסים, שלכאורה אין שייך חיוב הלל והודאה על נס יותר מעל טבע, דהטבע הוא גם נס, אלא שהוא יותר נסתר מהנס הלא טבעי, וא"כ רק לפום פחיתות הבנתו ודרגתו שאין אנו מכירים בנס שבטבע וצריכים אנו למעשה שיעורר התפעלותינו, בזה הוא דאיכא חילוק בין הנס לטבע, אך כלפי הטבה אין חילוק ביניהם.

ובעמק ברכה (בענין הלל על נס) ביאר דחלוק חובת ההלל מההודאה, דחובת ההודאה היא באמת על הטבע כמו הנס, אך לענין חובת ההלל זה גופא מה שבדרכי הטבע אין אנו מכירים את יד ה' אלא רק מאמינים ויודעים, ובדרכי הנס אנו רואים ומכירים את היד הגדולה, זהו המחייב בהלל, דגבורות השם הם הם המחייבים בשירה. ובהמשך דבריו האריך לדון

עמק הברכה

ברכת מזל טוב נשגר קמיה

ידידנו החשובים לרגל השמחה השרויה במעונם:

הרב **יהושע אורלנסקי** שליט"א להולדת הבת

הרב **חיים ארלנגר** שליט"א להולדת הבת

הרב **יוסף בנג'י** שליט"א להולדת הבן

הרב **מרדכי סויצקי** שליט"א להולדת הבן

הרב **שלום יוסבא** שליט"א להולדת הבת

הרב **יצחק פרנקל** שליט"א להולדת הבת

יה"ר שיזכו לרוות נחת מכל יוצ"ח

הוצאות הדפסת הגיליון נתרמו ע"י ידידנו

הרה"ג רבי חיים ארלנגר שליט"א

לרגל הולדת בנו יזכו אביו ואמו לגדלו

לתורה לחופה ולמעשים טובים

הוצאות הדפסת הגיליון נתרמו ע"י ידידנו

הרה"ג רבי אליהו דייטש שליט"א

לרגל הולדת בנו יזכו אביו ואמו לגדלו

לתורה לחופה ולמעשים טובים

ניתן לשלוח חידו"ת לעלון עד יום חמישי בצהריים למייל bal50150150@gmail.com

לתועלת הלומדים נא לא לשלוח חידושי תורה באורך של יותר מ- 1500 מילים ותגובות באורך של יותר מ- 800 מילים

הוצאות הדפסת הגיליון מרובות, הציבור הק' מתבקש להשתתף בהוצאות בנדבת לבו ובתרומת ידו

ניתן להנציח לע"נ לרפואת או לרגל שמחה וכדו', לתרומות נא לפנות לרב יעקב ישראל יהל או לרב יוסף איצקוביץ

ניתן לתרום גם בשלב ב' אצל הרב מאיר יהל

וכן ניתן לתרום באשראי בנדר"פ ל"ביהמ"ד הגדול חניכי הישיבות גני איילון" בקטגוריית "בעמק איילון"

את העלון ניתן לקבל במייל הנ"ל או במאגר העלונים של דרשו